

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

Prevence páchaní provinění mladistvých studentů v období středoškolského studia

Bakalářský projekt

Studijní program

Sociální práce s dětmi a mládeží

Autor: Jakub Hamal

Vedoucí práce: PhDr. Jiří Pospíšil, Ph.D.

Olomouc 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedl v seznamu literatury.

V Olomouci dne 10. 4.2024

Jakub Hamal

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu práce PhDr. Jiřímu Pospíšilovi, Ph.D. za odborné připomínky, podněty a rady k psaní práce. Dále děkuji Mgr. Nataše Matulayové, Ph.D. za poskytnuté konzultace v úvodu psaní práce. Děkuji rovněž institucím a organizacím působícím na poli prevence cílené na studenty středních škol v Přerově za vstřícnost a poskytnuté informace k jejich činnosti.

Obsah

Úvod a představení tématu.....	6
1 Mladistvý a provinění v legislativním rámci	8
1.1 Vymezení klíčových pojmů	8
1.2 Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů	8
1.3 Opatření ukládaná mladistvým pachatelům	10
1.3.1 Výchovná opatření	11
1.3.2 Ochranná opatření	13
1.3.3 Trestní opatření	13
1.4 Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.....	14
2 Rizikové chování mladistvých.....	16
2.1 Majetková trestná činnost.....	17
2.2 Zneužívání návykových látek.....	18
2.3 Násilná trestná činnost	20
2.4 Sexuální delikty a mravnostní kriminalita	21
3 Školská sociální práce.....	23
3.1 Sociální pedagog versus školský sociální pracovník	24
3.2 Činnost a role školského sociálního pracovníka	25
3.3 Rodina a možnosti její spolupráce se školským sociálním pracovníkem	26
3.4 Multidisciplinární týmová spolupráce.....	27
4 Propojení tématu s teoriemi sociální práce	30
5 Propojení tématu se metodami sociální práce.....	32
6 Propojení tématu se sociální politikou	34
7 Analýza potřebnosti projektu a řešerše	36
7.1 Příčiny problému a jeho důsledky na cílovou skupinu	37
7.2 Příklady řešení dané problematiky v Olomouckém kraji.....	38
7.3 Základní informace o velikosti cílové skupiny a její specifika s ohledem na řešení problému.....	39
7.4 Popis metod získání předložených dat a vyhodnocení výchozího stavu.....	40
7.5 Specifikace stakeholderů	41
8 Cíle projektu.....	42
9 Cílové skupiny	43

10	Klíčové aktivity včetně indikátorů splnění.....	45
11	Management rizik a návrhy preventivních opatření.....	48
12	Výstupy, předpokládané výsledky a přidaná hodnota projektu	51
13	Harmonogram projektu	53
14	Rozpočet projektu	55
15	Strukturované představení intervenční logiky projektu	57
	Závěr.....	59
	Bibliografie.....	61
	Seznam grafů a tabulek	65
	Přílohy	66
	Anotace.....	76

Úvod a představení tématu

Ve školním prostředí, předně na základních i středních školách, musejí pedagogové stále častěji, mimo vzdělávání, řešit i otázky týkající se výchovných problémů svých žáků a studentů. V dnešní době již pracovníci škol většinou vědí, kdy je třeba kontaktovat Policii České republiky a v jakých konkrétních případech se mohou obrátit na Orgány sociálně právní ochrany dětí či kurátory pro mládež. Často je to však až v případě, kdy studenti již nějaké protiprávní jednání spáchali, či jsou již na pomyslné cestě ke spáchání konkrétního provinění. Část studentů může vést již rizikový způsob života, který už zasahuje a ovlivňuje jejich fungování ve školním prostředí. Jednou z cest, díky které je možné omezit či zabránit rizikovému chování studentů, které by mohlo vést až ke spáchání provinění, je prevence v podobě ucelených preventivních programů zacílených na konkrétní věkové skupiny studentů. Studenti si často nemusí ani uvědomovat, že „běžná“ rvačka či nabídnutá marihuana spolužákovi může skončit u soudu a následně odsouzením mladistvého studenta.

Prevence obecně vyžaduje komplexní přístup. Prevence protiprávního jednání mladistvých by mohla být důležitou součástí školské sociální práce, která je prozatím v prostřední českých škol málo rozvinutá. Školská sociální práce vychází dle Hurychové a Ptáčkové (2022, s. 194) z vědy o sociální práci. Všechny její činnosti jsou postaveny na třech základních principech, které vycházejí z metodologie sociální práce a jde konkrétně o spravedlnost, rovnost a spoluúčast. Pozice školského sociálního pracovníka je však stále ještě obestřena rouškou pochyb a nejasností a není ukotvena v zákoně, a to i přesto, že se dle Hurychové a Ptáčkové (2022) v zahraničí velmi osvědčila. V kontextu dnešní doby by si měla stále častěji a hlasitěji říkat o své místo v českém školství. Podle autorek jde o nejdynamičtější aplikovanou sociální činnost, kdy pro samotné žáky a studenty je důležitá její včasnost včetně legitimního přesahu mimo školní prostředí. Sociální práce ve školství by tak mohla hrát i zásadní roli na poli prevence. Sociální pracovníci ve školství mohou pracovat individuálně s jednotlivcem, ale i skupinou. Jejich úkolem by bylo, mimo jiné, mapovat potřeby mladistvých studentů, ale i poskytnout podporu jejich rodinám. Při spolupráci by byl kladen důraz i na zapojení rodičů, ale i pedagogů, komunity, případně státních a neziskových organizací. (Skyba 2018, s. 75) To by mohl být zmíněný komplexní přístup, který by napomohl identifikovat a následně by mohl pomoci i při řešení problémů mladistvých studentů. I samotné rizikové faktory, které mohou vést k následnému spáchání provinění ze strany mladistvých zahrnují celou škálu aspektů, od

osobnostních a rodinných přes socioekonomické a jak uvádí Dolejš (2010, s. 7) až po kulturní. Sociální pracovníci ve školství by tak mohli mít zásadní úlohu na poli prevence mimo jiné i formou vzdělávacích a preventivních programů.

Cílem bakalářského projektu je vytvořit projekt se souborem příkladů aktivit zaměřených na prevenci protiprávního jednání mladistvých studentů ve věku 15 – 18 let, kteří absolvují střední vzdělávání s maturitou, ale i výučním listem. Vzdělávací materiály mohou kombinovat prevenci na úrovni školy, rodiny i komunity s důrazem na individuální podporu mladistvého. Jejich cílem je mimo jiné vytvořit podpůrné a bezpečné prostředí pro rozvoj mladistvého a snížení rizika zapojení mladistvých do páchaní provinění.

Bakalářský projekt je pomyslně rozdělen do dvou částí. V první části se zaměřím na ukotvení pojmů jako je mladistvý a provinění v legislativním rámci. Neopomenu ani opatření ukládaná mladistvým pachatelům protiprávního jednání. Součástí teoretické části bude i kapitola věnována rizikovému chování mladistvých jako je zneužívání návykových látek, agresivní chování či sexuální delikty. Svě místo bude mít v této části i kapitola zaměřená na školskou sociální práci s podkapitolami o rozdílnosti činnosti sociálního pedagoga a školského sociálního pracovníka včetně vymezení role a činnosti školského sociálního pracovníka. Současně bude v podkapitolách zmíněna i rodina jako jeden z základních prvků možné spolupráce. Neopomenu zmínit ani možnosti multidisciplinární spolupráce. Druhá část, začínající popisem analýzy potřebnosti projektu, přibližuje a konkretizuje preventivně vzdělávací projekt. Podkapitoly se zaměřují na příčiny problému a jeho důsledky pro cílovou skupinu. Zmíním i příklady řešení dané problematiky v Olomouckém kraji. Neopomenu ani informace o cílové skupině včetně specifikace stakeholderů. Zaměřím se i na cíl projektu, popíšu klíčové aktivity projektu včetně popisu případných rizik a následných možných preventivních opatření. Důležitou součástí práce je i harmonogram programu, rozpočet projektu a popis přidané hodnoty projektu.

1 Mladistvý a provinění v legislativním rámci

1.1 Vymezení klíčových pojmů

Pojmy mladistvý a provinění jsou pojmy, které výhradně spadají do trestní justice. Pro srovnání v Zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí pojem mladistvý nenajdeme vůbec. Tento zákon pracuje převážně s pojmem dítě, tedy osobou nezletilou. Například v Hlavě VII věnované Péči o děti vyžadující zvýšenou pozornost můžeme najít pojem sociální kurátela, kterou vykonává kurátor pro děti a mládež. Zde je zmíněn pojem mládež, který není ale již blíže specifikován a zákon dále pracuje opět jen s pojmem dítě. Činnost sociálního kurátora pro děti a mládež dle Zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí spočívá v provádění opatření směřujících k odstranění, zmírnění nebo zamezení prohlubování anebo opakování poruch psychického, fyzického a sociálního vývoje dítěte. Dle zákona zaměřuje svoji pozornost na děti vyhledávající styky s fyzickými osobami nebo skupinami těchto osob požívajícími alkoholické nápoje nebo návykové látky nebo páchajícími trestnou činností. Samotný pojem mládež můžeme pak najít v Zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. Zmíněný zákon specifikuje mládež jako děti a mladistvé. Dítětem se následně rozumí dítě mladší patnácti let ten, které v době spáchání činu jinak trestného nedovršilo patnáctý rok věku. Mladistvý je potom dle Zákona č. 218/2003 Sb., ten, který v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku. Z definic pojmů rovněž vyplývá, že zmíněný zákon rozlišuje i protiprávní jednání těchto osob. U dětí se protiprávní jednání nazývá čin jinak trestný. Mladistvý, který se dopouští protiprávních činů uvedených v trestním zákoníku, páchá provinění.

1.2 Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

Přímo ze Zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (dále jen zákon o soudnictví ve věcech mládeže) vyplývá, že tento upravuje podmínky odpovědnosti dětí a mladistvých za protiprávní činy, které jsou uvedeny v trestní zákoníku. Popisuje však i opatření ukládaná za takové protiprávní činy. Účelem zákona je dále stanovit postup, rozhodování a výkon soudnictví ve vě-

cech mládeže. Bendl, Hanušová a Linková (2016, s. 88-97) zmiňují instituce, které ve při práci s mladistvými pachateli řídí mimo jiné Zákonem o soudnictví ve věcech mládeže. Autoři tyto instituce člení na instituce v gesci Ministerstva spravedlnosti, kam řadí Soudy pro mladistvé, Věznice a vazební věznice pro mladistvé a Probační a mediační službu. Dále pak zmiňují Policii České republiky, která spadá pod Ministerstvo vnitra. Oproti tomu Zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád) vymezuje soudy a policejní orgány jako orgány činné v trestním řízení a doplňuje k nim ještě státní zastupitelství. Tito všichni pracují s mladistvými v průběhu trestního řízení proti nim vedeným. Někteří vstupují již od počátku, například od fáze prověřování, jiní do trestního řízení vstupují později, například až v momentě, kdy podává státní zastupitelství návrh na potrestání či návrh na podání obžaloby mladistvého k soudu. Zákon rovněž zdůrazňuje, že soudci, státní zástupci, příslušníci policejních orgánů, ale i úředníci Probační a mediační služby, kteří působí v trestních věcech mladistvých i dětí musí mít zvláštní průpravu pro zacházení s mládeží. Bendl, Hanušová a Linková (2016, s. 74-83) zmiňují pak i další instituce, které pracují s mladistvými vedoucí rizikový způsob života. Je to například i instituce v gesci Ministerstva práce a sociálních věcí, a to Orgány sociálně právní ochrany dětí včetně kurátorů pro mládež. Zdůrazňují však i služby jako sociální poradenství a sociální prevenci. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže nezapomíná ani na vzájemné propojení a spolupráci těchto institucí, kdy § 3 odstavce 4 tohoto zákona zdůrazňuje, že orgány činné dle tohoto zákona přitom spolupracují s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí.

Jednou ze základních zásad Zákona o soudnictví ve věcech mládeže je skutečnost, že nikdo nemůže být postižen za čin, který nebyl v době spáchání považován, v návaznosti na trestní zákoník, za čin trestný. Další zásada pak směřuje k sankcím a způsobu jejich ukládání. Tyto by se měly primárně zaměřovat na obnovu narušených sociálních vztahů, začlenění mladistvého do rodinného a sociálního prostředí a samozřejmostí je předcházení dalšímu páchání protiprávních činů. Dokud však není mladistvému, proti kterému se řízení vede, zákonným způsobem prokázána vina, ctí se presumpce nevinny a v řízení je nutné chránit osobní údaje toho mladistvého, včetně jeho soukromí a to tak, aby byl chráněn před škodlivými vlivy. Dle tohoto zákona by se pak v řízení mělo postupovat tak, aby bylo přihlédnuto k věku, zdravotnímu stavu i rozumové a mravní vyspělosti mladistvé osoby. Stejně tak má tato osoba právo na to, aby byl čin soudem pro mládež projednán v přiměřené lhůtě a bez zbytečného odkladu. Zákon však myslí i na poškozené, kdy samotné řízení musí směřovat k tomu, aby poškozený dostal náhrady škody, která mu byla způsobena, případně aby se mu dostalo jiného přiměřeného zadostiučinění.

1.3 Opatření ukládaná mladistvým pachatelům

Autoři Cibulka a Cibulková (2005, s. 103) jsou toho názoru, že by měly být akceptovány rozdíly mezi trestáním dospělých a mladistvých pachatelů. Mají za to, že s pomocí společnosti může mladistvý pachatel mnohem účinněji i rychleji reflektovat své protiprávní jednání včetně následků. I působením a vlivem blízkého sociálního okolí tak pak může dosáhnout nápravy. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže pak definuje konkrétní opatření, která lze uložit mladistvým pachatelům. Uvedené zásady popisují, kam by mělo uložení opatření mladistvým primárně směřovat, § 3 odstavec 3 pak konkretizuje k čemu by mělo uložené opatření přihlížet. Na prvním místě je zmíněna osobnost mladistvého, k čemuž zákon přidává věk a zdravotní stav. Zmiňuje i rozumovou a mravní vyspělost, stejně tak osobní, rodinné a sociální poměry mladistvého. Zásadní je dle zákona i skutečnost, že uložené opatření musí být přiměřené závažnosti a povaze spáchaného činu. Opatření ukládaná mladistvým, podle Zákona o soudnictví ve věcech mládeže, by měla být ukládána s cílem rehabilitovat a reintegrovat mladistvého do společnosti. Měly by zohledňovat individuální potřeby každého mladého jedince a okolnosti spáchání činu. Opatření by měla být navržena a uložena tak, aby podporovala obnovení narušených sociálních vazeb a pomohla mladistvému začlenit se zpět do běžného života bez páchaní protiprávních činů. § 9 odstavec 1 tohoto zákona popisuje účel opatření, kterým by mělo být především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého. Následně § 10 odstavec 1 pak vyjmenovává opatření, která lze mladistvým uložit, těmi jsou výchovná, ochranná a trestní opatření. Odstavec 2 pak zmiňuje specifikum u výchovného opatření. To jediné je možné uložit již v průběhu řízení, tedy před rozhodnutím soudu pro mládež o vině mladistvého, ale pouze s jeho souhlasem.

V ose trestního řízení vedenému proti mladistvému, uložení opatření předchází sdělení obvinění mladistvému a řízení před soudem pro mládež. Jak správně podotýkají Bendl, Hanušová a Linková (2016, s. 99) mladistvý musí mít ihned po sdělení obvinění ze spáchání provinění ustanoveného obhájce, kterého si může případně zvolit i sám. Obhájce může podávat návrhy, žádosti i opravné prostředky. Samozřejmostí je v tomto případě i zapojení orgánů sociálně právní ochrany dětí. Tyto vypracovávají pro orgány činné v trestním řízení zprávu o osobních, rodinných a sociálních poměrech mladistvého. Ta by měla mimo jiné zahrnovat i informace o aktuální životní situaci mladistvého včetně informací, jak se mladistvý choval před spácháním samotného provinění. Řízení před soudem probíhá dle místní příslušnosti, zpravidla dle bydliště. V případě, vyžaduje-li to zájem mladistvého může být stanoveno jinak. Vždy však probíhá u soudů pro mládež. Předsedou senátu bývá soudce obecných soudů, který má zvláštní

průpravu a specializaci pro zacházení s mládeží. Pokud tento uzná mladistvého vinným ze spáchání provinění, uloží dotyčnému některé ze zákonem stanovených opatření.

Například dle § 3 Zákona na soudnictví ve věcech mládeže týkajícího se základních zásad má uložení trestního opatření své specifikum. Podle výše zmíněného paragrafu a jeho odstavce 2 lze trestního opatření užít jen v momentě, pokud opatření vedoucí k obnově narušených vztahů a k předcházení páchaní protiprávních činů by pravděpodobně nevedly k naplnění účelu Zákona č. 218/2003 Sb.

1.3.1 Výchovná opatření

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže vymezuje výchovná opatření a jejich druhy v § 15 – 20. Jak podotýká Bendl, Hanušová a Linková (2016, s. 100) cílem uložení výchovným opatření je usměrnění způsobu života mladistvého a podpora jeho pozitivní výchovy. Výchovná opatření lze uložit samostatně, případně spolu s dalším opatřením, ať již ochranným nebo trestním, maximálně však na tři roky. Odstavec 3 § 15 přibližuje situaci, kdy výchovné opatření může být uloženo již v přípravném řízení či průběhu trestního řízení, nejdéle však do pravomocného skončení věci. V tomto případě ho může uložit jak soud pro mládež, tak i státní zástupce, ale pouze se souhlasem osoby, proti níž se řízení vede. Důležité je, že mladistvý může kdykoli v průběhu řízení až do jeho pravomocného skončení, svůj souhlas odvolat a o této možnosti musí být řádně poučen. Pokud tak učiní a souhlas odvolá, výkon výchovného opatření tímto končí. Dle odstavce 2 § 15 Zákona o soudnictví ve věcech mládeže výchovnými opatřeními, která mohou být mladistvému ukládána, jsou dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení, napomenutí s výstrahou. Účel dohledu probačního úředníka je blíže vysvětlen v § 16. Jde zejména o sledování a kontrolu chování mladistvého, odborné vedení a pomoc tak, aby byla do budoucna snížena možnost opakování trestné činnosti a mladistvý vedl řádný život. Probační úředník sleduje chování mladistvého i v jeho rodině, stejně tak způsobu výchovného působení rodičů na mladistvého. Cílem dohledu probačního úředníka je však i zajištění ochrany společnosti a kontakt s poškozenými či oběťmi provinění, které mladistvý spáchal. Probační program jako další výchovné opatření konkretizuje následný § 17 tohoto zákona. Program je specifický tím, že ho schvaluje ministr spravedlnosti a zapisuje se do seznamu probačních programů vedeného Ministerstvem spravedlnosti. Zákon dále potom ještě blíže specifikuje v § 18 výchovné povinnosti, které může soud pro mládež, nebo státní zástupce v přípravném řízení, mladistvému uložit. Jde o povinnost, aby mladistvý bydlel s rodičem či jinou dospělou osobou zodpověd-

nou za jeho výchovu. Dále zaplatit jednorázově nebo ve splátkách určenou přiměřenou částku na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti. Zde dodává Bendl, Hanušová a Linková (2016, s. 100), že je to možné pouze v případě, pokud soud či státní zastupitelství ví, že se jedná o finanční prostředky, s nimiž může mladistvý samostatně nakládat. Další z výchovných povinností je usilovat o vyrovnání se s poškozeným, nahradit dle svých sil a možností škodu způsobenou spáchaným proviněním, případně jinak přispět k odstranění následků provinění. Mezi další výchovné povinnosti, které lze mladistvému pachateli uložit řadíme také povinnost podrobit se léčení závislosti na návykových látkách, které však není dle tohoto zákona ochranným léčením ani zabezpečovací detencí. Případně povinnost podrobit se ve volném čase vhodnému programu sociálního výcviku, psychologickému poradenství, terapeutickému programu či vzdělávacímu, doškolovacímu, rekvalifikačnímu programu, který bude zaměřen na rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého a zároveň však tyto programy nemohou být programem probačním. Další z možných výchovných povinností, u které se předpokládá aktivita mladistvého, je vykonání společensky prospěšné činnosti. Jde o činnost určitého druhu, stanovenou například ve prospěch domů pro děti a mládež, útulků nebo školy, kterou mladistvý vykonává bezplatně a ve svém volném čase. Při ukládání této činnosti se však musí přihlížet k zdravotní způsobilosti mladistvého. Výkon této činnosti je omezen počtem hodin, a to a na dobu nejvýše čtyř hodin denně, osmnácti hodin týdně a šedesáti hodin celkem. Činnost nesmí narušit přípravu mladistvého na budoucí povolání ani plnění povinností souvisejících se vzdělávacím programem školy. Výchovná omezení dle Bendla, Hanušové a Linkové (2016, s. 101) naopak nedovolují mladistvému navštěvovat konkrétní akce, zařízení a další pro něj nevhodná prostředí nebo cílí na to, aby se nezdržoval na určitém místě. Mladistvému může být prostřednictvím uložení výchovných omezení zakázáno přechovávání předmětů, které by mohly sloužit k páčání dalších provinění neuzívat návykové látky, neúčastnit se hazardních her a sázek. Případně může být i omezen v kontaktu s určitými osobami. Může mu být také uloženo, aby neměnil místo svého pobytu či bezdůvodně své zaměstnání, a to bez předchozího oznámení probačnímu úředníkovi. Poslední výchovné opatření, které zákon stanovuje je uvedeno v § 20 a jde o napomenutí s výstrahou. V rámci tohoto napomenutí soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce mladistvému důrazně vytkne protiprávní jednání a upozorní ho na konkrétní důsledky, pokud své jednání bude opakovat. Současně je-li to účelné můžou přenechat postižení mladistvého jeho zákonnému zástupci, opatrovníku, škole, jíž je mladistvý žákem. Tito jsou následně povinni o výsledku vyrozumět soud pro mládež nebo státního zástupce.

1.3.2 Ochranná opatření

Bendl, Hanušová a Linková (2016, s. 101) poukazují na to, že účelem ochranného opatření je mimo kladného ovlivnění duševního, mravního a sociálního vývoje mladistvého i ochrana společnosti, a to před dalším možným pácháním provinění mladistvého. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže pak vymezuje ochranná opatření a jejich druhy v § 21 – 23. Dle zákona jsou ochrannými opatřeními ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci, zabránění části majetku a ochranná výchova. Ochranná výchova je specifikum Zákona o soudnictví ve věcech mládeže, lze ji tedy mladistvému uložit pouze podle tohoto zákona. Ostatní ochranná opatření se ukládají dle trestního zákoníku. Smyslem ochranné výchovy vyplývajícího z § 22 výše uvedeného zákona je zajistit mladistvému řádnou a náležitou výchovu, která není zajištěna v jeho vlastní rodině, případně v rodině, ve které žije. Dané prostředí tudíž neposkytuje záruku řádné výchovy či je výchova mladistvého zanedbávána. Délka trvání soudem uložené ochranné výchovy je do dovršení osmnácti let, výjimečně lze prodloužit do devatenácti let. Obecně ochranná výchova trvá po dobu, pokud to vyžaduje její účel. § 22 odstavec 3 daného zákona popisuje případ, kdy není možné ochrannou výchovu nařídit hned. V těchto případech soud pro mládež nařídí dohled probačního úředníka, a to do doby, než dojde zahájení ochranné výchovy.

1.3.3 Trestní opatření

Trestní opatření může soud pro mládež uložit mladistvému samostatně případně spolu s výchovným opatřením. Jak uvádí Bendl, Hanušová a Linková (2016, s. 101-102) uložení trestního opatření by mělo napomáhat k vytvoření příhodných podmínek pro další život a vývoj osoby mladistvé. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže k tomu ještě doplňuje zásadní skutečnost a to, že výkonem trestního opatření nesmí být ponížena lidská důstojnost. Ukládání trestních opatření mladistvým osobám má svá specifika, které najdeme pod § 25 výše uvedeného zákona. Zmiňuje mimo jiné skutečnost polehčující okolnosti, ke kterým může soud přihlídnout při výměře trestního opatření. Těmi může být dle zákona například úspěšné vykonání probačního programu či jiného vhodného programu sociálního výcviku. Další polehčující okolností může být poskytnutí zadostiučinění poškozenému, formou částečného nebo úplného nahrazení způsobené škody. Případně může mladistvý soudu prokázat odčinění škody jiným způsobem. Po dohodě s poškozeným to může být například oprava poničeného majetku či vracení do původního stavu. Soud pro mládež při stanovení druhu trestního opatření a jeho

výměry přihlíží i k tomu, zda-li případně mladistvý spáchal provinění ve stavu zmenšené přičetnosti. Tuto si může mladistvým přivodit například požitím alkoholu či jiných návykových látek. Výčet konkrétních druhů trestních opatření, které lze mladistvému uložit stanovuje § 24 příslušného zákona. Soud pro mládež může mladistvému za spáchané provinění uložit pouze tato následující trestní opatření: obecně prospěšné práce, peněžitá opatření, peněžitá opatření s podmíněným odkladem výkonu, propadnutí věci, zákaz činnosti, zákaz držení a chovu zvířat, vyhoštění. Dalším možným trestním opatření je domácí vězení či zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. V neposlední řadě může soud pro mládež mladistvému uložit odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu tedy tzv. podmíněné odsouzení, ale i odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem či odnětí svobody nepodmíněné. Podle Bendla, Hanušové a Linkové (2016, s. 102) platí při ukládání trestní opatření mladistvému pravidlo, kdy hranice sazby nesmí převýšit polovinu hranice sazby stanovené v trestním zákoníku.

1.4 Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě byl dne Šterna (2010, s. 9-14, in Štern, Ouředníčková, Doubravová (eds.)) přijat parlamentem v roce 2000 s účinností od 1.1.2001. Dle autora bylo přijetí tohoto zákona součástí procesu proměny české justice a vznikla tímto stejnojmenná organizace s celostátní působností. Probační a mediační služba byla v té době zcela novou institucí působící na poli trestní politiky, pracující s konceptem restorativní justice. Spolu s ní tak vznikla v systému trestní justice i nová multidisciplinární profese, která vychází ze dvou profesí – sociální práce a práva, především trestního, a tou je probační úředník. Autor zároveň dodává, že koncept restorativní justice s sebou přinesl změnu v pojetí uplatňování trestní spravedlnosti. Například Zehr (2015, s. 51-53) popisuje restorativní justici jako proces, který v maximální možné míře zapojuje pachatele trestného činu s cílem společně zjišťovat a řešit újmu, potřeby a povinnost a to tak, aby se daly věci do pořádku, co nejvíce je to jen možné a došlo k ozdravení. Proto i činnost Probační a mediační služby vychází ze tří základních cílů. Těmi jsou integrace pachatele, podpora poškozeného a ochrana společnosti. Dle Zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě tato provádí úkony probace a mediace ve věcech projednávaných v trestním řízení nebo v řízení ve věcech dětí mladších patnácti let, a to v rozsahu stanoveném tímto nebo zvláštním zákonem. Konkrétně pak § 2 výše uvedeného zákona definuje pojmy probace a mediace. Probačí se pro účely tohoto zákona

rozumí organizování a vykonávání dohledu probačního úředníka, dále pak kontrola výkonu trestů nebo trestních opatření nespojených s odnětím svobody. Jde však i o kontrolu výkonu omezení a povinností uložených podezřelému nebo obviněnému v souvislosti s jistými druhy zvláštních způsobů v trestním řízení jako je například podmíněným upuštěním od potrestání, podmíněným odložením podání návrhu na potrestání po či podmíněné zastavení trestního stíhání nebo nahrazením vazby jiným opatřením. Odstavec 1 písmena d) § 2 daného zákona pak zmiňuje i individuální pomoc podezřelému nebo obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů. Oproti tomu odstavec 2 § 2 stejného zákona popisuje mediaci jako mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi podezřelým nebo obviněným a poškozeným. Činnost vykonávaná v souvislosti s trestním řízením by měla směřovat k urovnání konfliktního stavu. Mediaci lze provádět jen s výslovným souhlasem podezřelého nebo obviněného a poškozeného. Dle Šterna, Ouředníčkové, Doubravové (eds.) (2010) pak vyplývá z cílů činnosti Probační a mediační službu i oblast jejího působení. Tou je jednak přípravné řízení a řízení před soudem, ale i vykonávací řízení, tedy činnost probačního úředníka po pravomocném rozhodnutí soudu. Nerudová (2010, s. 130, in Štern, Ouředníčková, Doubravová (eds.)) přitaká, s tím, že ve stejných oblastech působí i specialisté na práci s mládeží. Ti jsou pro činnost s mládeží speciálně vyškoleni a jejich působení je tedy možné v celém trestním řízení. Cílem činnosti probačního úředníka, speciality na práci s mládeží, zejména v přípravném řízení a řízení před soudem, je posílit výchovné působení na mladistvého pachatele tím směrem, aby se v budoucnu provinění mladistvého neopakovalo.

2 Rizikové chování mladistvých

Dolejš (2010, s. 47) uvádí, že „svět zločinu není jen světem dospělých, jeho hranice překračují i adolescenti.“ Rozlišuje pojem kriminalita, což vnímá jako pojem obecný, od pojmu vandalismus s delikvencí. Tento hodnotí jako pojem zpřesňující. Všechna tato označení společně však vnímá jako závažné jevy ohrožující společnost jako celek včetně jejich hodnot. Dle autora je výskyt kriminality či delikvence u mladistvých společností obecně hůře přijímán. Zároveň si ale společnost uvědomuje, že možné počátky rizikového chování jsou zakořeněny hluboko, ať již v rodině a její výchově či samotným osobnostním vývojem mladistvého. Samotná náprava mládeže je pak dle autora společností vnímána jako složitá a dlouhodobá, ale i nákladná. (Dolejš 2010, s. 47-48) Oproti tomu Hartl a Hartlová (2009, s. 100) uvádějí, že pojem delikvence se obvykle pojí s mladistvými pachateli trestných činů, jejichž věk je v rozmezí 15 – 18 let. K tomu dodávají, že však může zahrnout i mladé dospělé ve věku 18 – 24 let, kteří rovněž páchají trestnou činností. Autoři Fischer a Škoda (2009) zase popisují delikventní chování jako chování, které se vyznačuje poruchami sociálně adaptačních schopností či dovedností. Podle Sejčové (2002, s. 294) náleží k faktorům ovlivňující rizikové a následné delikventní chování mladistvých ty faktory, které vycházejí z oblastí vývoje emocionálních a sociálních vazeb, a to vazeb k vrstevníkům i dospělým. Nelze však opomenout i faktory společenského prostředí, konkrétně ekonomické, sociální a kulturní. Autorka Sejčová (2002, s. 295) také zmiňuje typologii delikventní mládeže o pěti typech. Jde o jedince s normálním psychickým vývojem, kteří ale pocházejí z dysfunkčních rodin s nedostatečnou výchovou nebo jsou pod negativním vlivem sociálního prostředí. Dalším typem může být jedinec, jehož delikventní chování vychází z emocionální nevyrovnanosti či psychofyzilogické nevyrovnanosti. Může jít ale i o jedince, kteří si delikventním, kriminálním chováním sytí své jiné potřeby související s rizikovým chováním. Příkladem může být zneužívání návykových látek včetně alkoholové závislosti. Předposledním typem delikventní mládeže dle autorky jsou jedinci, kteří trpí určitým psychiatrickým zatížením, ať již schizofrenií či mají diagnostikovanou poruchu pozornosti s hyperaktivitou. Posledním typem, který autorka zmiňuje mohou být mladiství s intelektovým deficitem případně i mentální retardací. Podle Miovského (2010, s. 23) je rizikové chování takovým chováním, v rámci kterého dochází k nárůstu sociálních, zdravotních a výchovných rizik, a to jak pro jedince, tak i pro společnost. Širůčková (2012, s. 127) řadí mezi formy rizikového chování rizikové zdravotní návyky, rizikové sexuální návyky, ale i agresivní a delikventní chování. Nezapomíná ani na rizikové chování ke společenským institucím, rizikové sportovní aktivity

a hráčství. Oproti tomu článek 1 odstavec 2 Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních (čj. 21291/2010-28) popisuje sedm skupin rizikových projevů chování. Na tyto skupiny pak cílí primární prevence rizikového chování žáků a studentů v působnosti Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. První skupinou je agrese, šikana a kyberšikana. Patří sem však i další formy rizikových projevů jako je například extremismus, rasismus a xenofobie či vandalismus. Druhou skupinou je pak závislostní chování, užívání všech návykových látek, gambling a netolismus. Do další skupiny řadí záškoláctví. Čtvrtou skupinou jsou podle metodického pokynu rizikové sporty a rizikové chování v dopravně včetně prevence úrazů. Následují poruchy příjmu potravy. Předposlední skupinou rizikových projevů je negativní působení sekt a poslední skupinou je sexuální rizikové chování. K těmto uvedeným sedmi skupinám rizikových projevů chování doplňuje ještě Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže (2019) delikventní chování ve vztahu k hmotným statkům. Řadí sem tedy ještě krádeže, sprejerství a další přečiny.

Policie České republiky na svém webovém portálu poskytuje každoročně podrobné statistické údaje a informace týkající se vývojových trendů kriminality. V rámci těchto statistik jsou evidovány mimo jiné i skutky spáchané nezletilými (1-14 let) a mladistvými (15-18 let). Jak uvádí Dolejš (2010, s. 50), tyto data lze považovat za zdroj základních informací o kriminalitě. Je možné s nimi pak dále pracovat a analyzovat je. Získaná data také mohou posloužit pro možné plánování preventivních programů. Kriminalita spáchaná mladistvými dle takticko statistické klasifikace Police České republiky za rok 2022 je na čísle 11 576, což je počet skutků. Dominuje majetková trestná činnost zahrnující například krádeže prosté, krádeže vloupáním či podvody. Násilná kriminalita dle statistik zahrnuje kriminalitu mladistvých typu loupeže, úmyslné ublížení na zdraví, nebezpečné vyhrožování a nebezpečné pronásledování, nelze opomenout ani vydírání či případy vraždy. Mravnostní kriminalita mladistvých pak dle statistik nejčastěji zahrnuje provinění znásilnění a sexuální nátlak. (Policie ČR, 2022 [online])

2.1 Majetková trestná činnost

Matoušek (in Matoušek, Koláčková, Kodymová (eds.), 2005, s. 269-270) uvádí, že kriminální chování dětí a mládeže má nejčastěji povahu majetkové trestné činnosti. Dle autora jsou nejčastějšími delikty, patřící do majetkové trestné činnosti, krádeže, poškozování cizí věci či

neoprávněné užívání cizí věci. Autor poukazuje i na skutečnost, že v západních zemích převyšuje majetková trestná činnost spáchaná mládeží nad násilnou trestnou činností. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník vymezuje v Hlavě V trestné činy proti majetku. Konkrétně § 205 definuje krádež, přesněji odstavec 1 pak konkretizuje, kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, a způsobí tak na cizím majetku škodu, případně písmeno b), kdy čin spáchá vloupáním, písmeno c) bezprostředně po činu se pokusí uchovat si věc násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí, písmeno d) čin spáchá na věci, kterou má jiný na sobě nebo při sobě, nebo písmeno e) čin spáchá na území, na němž je prováděna nebo byla provedena evakuace osob. Pachatel tak může být potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci. V případě mladistvého pachatele lze hovořit o poloviční sazbě. Následuje § 206 zpronevěra, § 207 neoprávněné užívání cizí věci či § 208 týkající se neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru. Dalšími trestnými činy proti majetku jsou podvody, kterou jsou definovány pod § 209 - § 212 včetně pojistných, úvěrových a dotačních podvodů. Dále pak § 213 týkající se provozování nepoctivých her a sázek. Následují § 216 a § 217 zaměřené na legalizaci výnosů z trestné činnosti včetně nedbalosti. Dalšími trestnými činy proti majetku jsou lichva uvedená pod § 218 a zatajení věci pod § 219 či § 220 a § 221 porušení povinnosti při správě cizího majetku, rovněž včetně nedbalosti. Následující § 222 a § 223 pak definují poškození a zvýhodnění věřitele, § 224 způsobení úpadku. Poté § 225 a § 226 zaměřující se na porušení povinnosti v insolvenčním řízení a pletichy v insolvenčním řízení. Porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku souvisí s § 227 a s § 228 pak poškození cizí věci. § 229 nezapomíná na zneužívání vlastnictví. Následující § 230 – 232 se týkající počítačových systémů. § 230 definuje neoprávněný přístup k počítačovému systému a neoprávněný zásah do počítačového systému nebo nosiče informací, § 231 se týká opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat. Posledním paragrafem týkající se majetkových trestných činů je § 232 zaměřený na neoprávněný zásah do počítačového systému nebo nosiče informací z nedbalosti.

2.2 Zneužívání návykových látek

Zneužívání návykových látek a následná závislost na těchto látkách přináší dle Fischera a Škody (2009, s. 87) zátěž jak pro jedince, tak i pro společnost. Zneužívání návykových látek na sebe váže řadu dalších problémů, a to zdravotních i sociálních. Navíc sociální rizika jsou

často doprovázena i kriminalitou. Autoři Malá a Pavlovský (2002) pracují s pojmem psychoaktivní látka. Za tu považují každou látku, která ovlivňuje psychickou činnost. Některá z nich dokonce může dle autorů vyvolat i závislost. V tomto případě hovoří o látkách návykových. Dle autorů je pak návykovou látkou každá chemická látka, která ovlivňuje psychický stav a lze na ní vytvořit návyk a závislost. Závislost rozlišují Malá a Pavlovský (2002) na psychickou a somatickou. Psychická závislost je podle autorů spojená s touhou příjemných duševních stavů. Oproti tomu závislost somatická je spojená s rozvojem nepříjemných tělesných stavů. Dle názoru Matouška (in Matoušek, Koláčková, Kodymová (eds.), 2005, s. 269) představuje závislost na návykových látkách vážný problém, který může vést k nenapravitelným škodám na zdraví, přerušení sociálních vazeb, dokonce až k samotné degradaci osobnosti. Na rozdíl od autorů Malé a Pavlovského označuje Mezinárodní klasifikace nemocí za psychoaktivní látky takové látky, které vyvolávají závislost a jejich užívání vede k rozvoji duševních a behaviorálních poruch. Autor Dolejš (2010, s. 36-37) pro změnu zase pracuje s pojmy legální a nelegální drogy. Za největší problém u mladistvých považuje užívání legálních drog, a to konkrétně tabákových výrobků a alkoholických nápojů. K nelegálním látkám pak řadí marihuanu, pervitin, extázi, kokain či halucinogenní houby. Řada autorů do této skupiny také řadí zneužívání léčiv a psychofarmak. Důvodem může být rozšiřující se oblíbenost u mladistvých adolescentů. Právní zakotvení omamných a psychotropní látek najdeme v § 283 až 289 Zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Dolejš (2010, s. 43) dále uvádí tři oblasti faktorů, které zvyšují pravděpodobnost rozvoje rizikového chování ve formě zneužívání legálních a nelegálních drog. Popisuje faktory vrozené, genetické a biochemické. Fischer a Škoda (2009) k tomu ještě dodávají, že rizikové chování a následné závislosti mohou pravděpodobně zvyšovat i osobnostní rysy jedinců. Dle autorů může jít například o zvýšenou potřebu vyhledávat nové zážitky, ale i sníženou citlivost na ohrožení. Mladistvému uživateli návykových látek, především těch nelegálních, přináší zneužívání těchto látek mnoho problémů. A to jednak v rovině zdravotní, ale i psychické. Autoři Fischer a Škoda (2009) dále poukazují na skutečnost, že mladistvý zneužívající zejména nelegální látky, postupně mění své vzorce a sociální zvyklosti. Bojkotuje své povinnosti, zanedbává docházku do školy. Postupně se může dostat až k sociální izolaci. Naopak může dojít ke sblížení s podobně vyhlížejícími jedinci, což může následně zvyšovat pravděpodobnost páčání trestné činnosti.

2.3 Násilná trestná činnost

Dle autorů Fischera a Škody (2009, s. 45) prostupuje násilí a agresivita naší společností. Spolu s kriminalitou dosáhli až takových rozměrů, že jsou i nadále v popředí zvýšeného zájmu včetně zkoumání možných příčin forem agresivního chování a možností jejich eliminace. Dle autorů však všeobecně uznávaná a platná definice agresivity neexistuje. V případě agresivity a násilí může jít o manifestní a pozorovatelné chování, které je vedeno s úmyslem poškodit jiný organismus nebo neživotný předmět. Z hlediska sociální patologie lze agresivní chování definovat jako porušení sociálních norem. Jako chování, které omezuje práva a zároveň narušuje integritu sociálního okolí. (Fischer a Škoda, 2009, s. 46) Pro srovnání autorka Vágnerová (2004, s. 757) označuje agresivitu jako tendenci k útočnému a násilnému jednání směrem k druhé osobě či okolí. Autoři Fischer a Škoda (2009, s. 46) dále upozorňují i na to, že agresivita občasně bývá zaměňována s násilím. Násilí je dle nich pojmem, který se výhradně používá pro lidské jednání a chování. A to jak například v sociologii, tak i forenzních disciplínách. Hartl (1993) zase poukazuje na skutečnost, kdy se lze v souvislosti s agresivitou setkat i s pojmem hostilita. Za tu je označován nepřátelský postoj ať již vůči sobě samému nebo okolí, který s sebou nese projevy agresivního chování. Autor zdůrazňuje, že existuje i zdravá míra agresivity. Tuto označuje jako asertivitu, tedy schopnost se zdravě prosazovat společensky přijatelným způsobem. Matoušek (in Matoušek, Koláčková, Kodymová (eds.), 2005, s. 269) připomíná, že násilná trestná činnost ohrožuje nejen oběť, ale i pachatele. Některé reakce oběti mohou být dle něj rovněž agresivní. Fischer a Škoda (2009, s. 47) dále zmiňují, že pro agresivní chování je typické její destruktivní zaměření. Je však důležité z hlediska společenské nebezpečnosti rozlišovat různé druhy agresivity. Dle autorů souvisí s motivací, potřebami a podněty. Jiným způsobem může být hodnocena agresivita související s obranou a jinak zase bude hodnocena agresivita spojená s touhou ublížit, způsobit bolest a nenávidět. Nakonečný (1996, s. 204) zase uvádí, že z pohledu sociální patologie se jeví jako vhodné členění agresivity na agresivitu zlostnou, instrumentální a spontánní. Zlostná agresivita je podle autora reaktivní forma související s vyjádřením nevole. Může jít o impulzivní výraz afektu, ale i o odplatu, což může být dle autora již i společensky nebezpečné. V tomto případě autor ke zlostné agresivitě řadí projevy zášti a nenávisti, ale i cílené způsobování bolesti. Oproti tomu instrumentální agresivita je vždy prostředek k dosažení cíle. Cílem může být ochrana blízkých i vlastní. Může jít ale i o aktivní jednání zaměřené na uspokojení potřeb. U spontánní agresivity autor uvádí jako příklad sadismus. Agresivní chování je charakteristické tím, že způsobení bolesti přináší uspokojení

emocionální, ale i uspokojení potřeb. Fischer a Škoda (2009, s. 49) k tomu popisují ještě agresivitu predátorní a ideologickou. U predátorní agresivity bývá hlavní motivací hmotný zisk. Typickými nositeli predátorní agresivity jsou dle autorů profesionální vrazi a lupiči. Agresivita vede k obživě případně k uspokojování delikventních potřeb. K agresivitě ideologické pak autoři řadí agresivitu spojenou s řádním fotbalových fanoušků či etnické vraždění. Dle autorů pak nelze opomenout ani impulzivní agresivitu, tedy agresivitu bez plánování a zisku či agresivitu pod vlivem psychoaktivních látek. Dodávají, že tendence k agresivnímu jednání a násilí obecně může snižovat či zvyšovat celá řada proměnných, od biologických přes psychické až sociální aspekty.

2.4 Sexuální delikty a mravnostní kriminalita

Dolejš (2010, s. 61) uvádí, že sexuální chování vnímá česká společnost jako aktivitu, která je založená na vzájemné dohodě dvou jedinců. Tito jsou duševně i fyziologicky vyzrálí. K rozvoji psychosociálních vztahů a sexuálních aktivit dochází dle Vágnerové (1997, s. 237) v období puberty a adolescence. Dané období zároveň považuje za nejdynamičtější období, v rámci, kterého probíhá komplexní proměna v životě jedince a modifikují se všechny složky osobnosti. Pubertu pak dle autorky charakterizuje vývoj sexuálních pohlavních znaků, ty se plně funkčními stávají v období adolescence. Dolejš (2010, s. 59) poukazuje na skutečnost, že v rámci psychosociálního vývoje se mohou u mladistvých objevit různé formy rizikového chování. To může, dokonce až trvale, ovlivnit jejich psychický vývoj i sociální život. Jedinec se v tomto období dostává do nových situací, které mohou vyústit různým způsobem. Dle autora může jít například o sexuální styk před dovršením 15 let, tedy zákonné věkové hranice. Sexuální aktivita mladistvých může být však spojena ale i s nechtěným těhotenstvím nebo případným následným potratem. Autoři Koutek a Kocourková (2003) dodávají, že nezvládnuté sexuální aktivity a vztahy či následné rozchody, mohou u některých jedinců v tomto věku vést až sebevražednému jednání. Případně zmiňují i přechod k jiné rizikové aktivitě, jako je například zneužívání návykových látek. Další neznámou interpersonální situací může být promiskuitní sexuální chování mladistvých. To může být spojeno s přenosem pohlavních chorob, sexuálně orientovanými agresivními činy vůči vrstevníkům, ale i s prostitucí či focením pornografického materiálu. (Dolejš, 2010, s. 59-60) Vaníčková (2007, s. 25) definuje dětské prostitute a popisuje komerční sexuální zneužívání dětí. To popisuje jako „použití dítěte pro sexuální účely výměnou za peníze nebo odměnu v naturáliích“. Může

probíhat mezi dítětem či zákazníkem nebo prostředníkem, ale i mezi dítětem a agentem či jinou osobou, která vydělává na obchodu s dětmi. Autorka zároveň identifikuje tři formy a těmi jsou dětská prostituce, dětská pornografie a obchod s dětmi pro sexuální průmysl. Dle autorky v evropských zemích existuje jak heterosexuální prostituce dívek, tak i homosexuální prostituce chlapců. U dívek začíná rizikové chování okolo 13 až 14 roku života. Chlapci začínají obvykle s dráhou prostituta okolo 17 až 20 roku života, tedy v pozdějším věku. Faktorů pro vznik tohoto rizikového chování může být více. Přes vlastní zážitky sexuálního zneužívání, dále pak neuspokojování základních potřeb mladistvých. Zásadním faktorem je ale i ,dle autorky, rodinná dysfunkce, kde se objevuje fyzické, verbální nebo psychické násilí rodičů vůči dětem. Nemalou měrou rizikovému chování přispívá nedostatek finančních prostředků na pokrytí základních životních potřeb mladistvého a užívání především nelegální drog. Prostituce mladistvých se často odehrává pouliční formou. Probíhá také ale i v autech, salonech či bytech, výjimkou nebývají ani gay kluby. Normu sexuálního chování vymezuje Brzek (1999, s. 18) jako „ trvalé přitahování a vzrušení dospělou osobou opačného pohlaví, kdy by cestou nenásilného sbližování mělo dojít k oboustranně chtěné souloži, přičemž by neměla absentovat tendence k vytvoření trvalejšího partnerství". Zvěřina (2003) uvádí, že k vytvoření základní charakteristiky sexuální oblasti dochází u jedince již v období plodu, tedy v 8. až 9. týdnu těhotenství ženy. Jde však o složitý fylogenetický proces vedoucí k vytvoření struktury sexuální motivace. Z daného je patrné, že deviantní rysy jsou vrozené, ale výchovné působení umožňuje naučit jedince žít i tak normální společenský život. Dle statistik Policie České republiky a paragrafového znění Zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník se do mravnostní kriminality například řadí delikty typu znásilnění (§ 185), sexuální nátlak (§ 186), pohlavní zneužití v závislosti a pohlavní zneužití ostatní (§ 187 /1,2,3,4), komerční forma pohlavního zneužití v závislosti a komerční forma pohlavního zneužití (§ tytéž), šíření pornografie (§ 191), ohrožování pohlavní nemocí (§ 155), kuplířství (§ 189), soulož mezi příbuznými (§ 188), obchodování s lidmi (§ 168), prostituce ohrožující mravní vývoj dětí (§ 190), dětská pornografie a zneužití dítěte k ní (§ 192, 193), účast na pornografickém představení a navazování nedovolených kontaktů s dítětem (§ 193a, 193b), svádění k pohlavnímu styku dítěte a svádění k pohlavnímu styku (§ 202 / 1,2,3). (Policie ČR, 2022 [online])

3 Školská sociální práce

Jsou děti, které projdou školním systémem a vzděláváním bez problémů. Jejich cesta je často doprovázená i úspěchem a pochvalami. Existují ale i děti, kterým se nedaří a důvodem přitom není jen skutečnost, že by jim scházely schopnosti. Jak uvádí Radmil Švancar (2023, s. 4) i v rámci Evropské komise si všimli dětí, které nemají úspěch a štěstí a nazvali je dětmi v nouzi. Evropská komise zároveň vyzvala členské státy, aby zaměřovali více pozornosti právě na tyto děti, ale také i na jejich rodiny. V březnu 2021 pak formulovala Evropská komise tento návrh jako doporučení a nazvala ho Zárukou pro děti. Členskými státy bylo doporučeno, aby posoudili svoji situaci a potřeby v dané oblasti a ty pak zformovali do akčního plánu. Dle výše uvedeného autora tak vznikl i v České republice akční plán a to dne 14. února 2022. Jedním ze záměrů akčního plánu je například snaha o snížení výskytu takzvaných předčasných odchodů ze vzdělávání. Intervence v této oblasti vzdělávání by měla spočívat například v rozvoji motivačních a podpurných programů pro děti a jejich rodiče. Švancar dále poukazuje na skutečnost, že je třeba pečovat nejen o děti samotné, ale i celou jejich rodinu, a to ještě s větším důrazem. Školní úspěšnost či neúspěšnost dítěte, případně jeho rizikového chování ve škole či mimo ni, zásadním způsobem ovlivňuje rozpad rodiny, ale i případná chudoba a sociální vyloučení. Stejně tak to může ovlivnit i nedostatek vzdělání rodičů samotných či ekonomické ohrožení rodiny. I z tohoto důvodu, dle autora, Ministerstvo práce a sociálních věcí podporuje pozice sociálního pedagoga a školského sociálního pracovníka. Beková (2023, s. 18-19) uvádí však, že pozice školského sociálního pracovníka a sociálního pedagoga ve školním prostředí není stále legislativně ukotvena. Chybějící legislativní opora tak může bránit v pochopení jejich role a funkce. Dle Švancary (2023, s. 5) i Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vnímá potřebnost pozice školského sociálního pracovníka, a to nejen ve školách, kde je vyšší počet žáků se slabším sociálně ekonomickým statutem. Je však otázkou, zda by tento školský sociální pracovník měl být zároveň i pedagogickým pracovníkem. Autor dále poukazuje i na to, že by pozice školského sociálního pracovníka neměla být záležitostí školy, ale měla být propojená a v úzké spolupráci se zřizovatelem či orgány a organizacemi, které jsou v daných lokalitách odpovědny za sociální pomoc a podporu. Skyba (2018, s. 47) označuje za silnou stránku školské sociální práce interakcionistický aspekt. Ten spatřuje především v komplexním vnímání klientů a jejich životního prostoru. Zohledňuje individualitu studujících, ale zaměřuje se také na podmínky školního prostředí, rodiny a dalších okolních vlivů. U školského sociálního pracovníka se tedy

přepokládá znalost individuálních potřeb dětí a jejich rodičů, ale také znalost školního a sociálního systému včetně znalosti dalších institucí působících v dané lokalitě.

3.1 Sociální pedagog versus školský sociální pracovník

K sociální pedagogice Hurychová a Ptáčková (2022, s. 187) uvádějí, že patří k pedagogickým vědám zabývající se procesem vzdělávání a má edukační působnost. Hurychová (2017, s. 16) doplňuje, že sociální pedagogika se podílí především na socializaci jedinců s uloženou ochrannou výchovou umístěných v ústavních zařízeních či diagnostických ústavech. Mimo jiné jim pomáhá i nastavovat aktivity pro volný čas. Cílem sociálně pedagogické edukce by měla být pomoc, která vede ke zvládnutí krizových životních situací, jako je například u jedinců propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Zaměřit by se měla rovněž na výchovu, ale i převýchovu osob, které mají problém se zařadit do společnosti. Oproti tomu Kraus (2008, s. 17-18) uvádí, že se termín sociální pedagogika začal postupně používat ve čtyřech významech, a to ve smyslu metodologickém, jako pedagogická disciplína, jako studijní obor a v neposlední řadě jako vyučovací předmět. Jako pedagogická disciplína se zaměřuje na výchovný proces a výchovné oblasti s vlivem prostředí. Jako studijní či profesní obor se nejdříve studoval na vyšších odborných školách a následně až na různých fakultách škol vysokých. Hurychová a Ptáčková (2022, s. 187-188) zdůrazňují, že sociálně pedagogika a školská sociální práce není skutečně totéž. Liší se z hlediska principu, kompetencí, činností i znalostí. K sociální pedagogice i sociální práci se vyjadřuje i Payne (2014 s. 227), který zdůrazňuje, že mimo jiné vyžadují shodně dovednosti v oblastech komunikace, a to jak skupinové, tak i mezilidské. Neopomíjí ani praxi ve zplnomocňování. Pedagogickou vědou je vzdělán sociální pedagog. Vzdělání školského sociálního pracovníka vychází z vědy o sociální práci, která je aplikována do školství. Při práci školského sociálního pracovníka nejde dle autorek o pedagogiku, ale o různorodé a potřebné sociální činnosti. Autorky dále připomínají, že vzhledem ke svému vývoji má sociální práce mnohem propracovanější teorii a v zásadě i praxi. Na rozdíl od sociální pedagogiky, která teoretický základ podle autorek teprve vytváří. Gulová (2011, s. 70-71) zase popisuje, že některé obory sociální pedagogiky včetně vyučovaných předmětů čerpají především ze sociální práce. Je tedy otázkou, koho vlastně daný obor pro praxi připravuje.

3.2 Činnost a role školského sociálního pracovníka

Od roku 1990 funguje organizace International Network for School Social Work, která sdružuje školní sociální pracovníky a vznikla za účelem rozvoje této profese. (Matoušek, 2013). Dále Matoušek (2013, s. 470-471) upozorňuje na skutečnost, že školská sociální práce v praxi se v jednotlivých zemích realizuje různě. Vychází z modelu a teoretických koncepcí, které se vzájemně kombinují, zdokonalují a rozšiřují. Dle Matulayové (2017, s. 10) se v praxi realizují čtyři základní modely školské sociální práce, které popsal v minulosti Alderson. Tradiční klinický model zaměřující se na případovou práci s konkrétním studentem. Dále pak komunitní školní model, sociálně-interakční model a model přeměny školy. Ten směřuje školského sociálního pracovníka k tomu, aby hledal řešení problémů žáků ve školním prostředí. Matulayová (2006, s. 107) zdůrazňuje, že školský sociální pracovník je expertem na sociální prostředí, proto je jeho přítomnost ve škole nutná. Nepříznivé vlivy ze sociálního prostředí dítěte mají zásadní vliv na jeho socializaci. Školská sociální práce by se měla zaměřovat na poradenství, případovou práci, ale i práci se skupinou. Nelze opomenout ani síťování a orientaci na komunitu, ve které dítě žije. (Tokárová, Matulayová, 2013, s. 470) Skyba (2013, s. 64) vymezuje činnosti školského sociálního pracovníka. Řadí mezi ně hodnocení potřeb žáků, kdy školský sociální pracovník specifikuje potřeby žáků na základě svých hodnotících dovedností. Další činností je přímá služba, kdy pracovník využívá konkrétních metod sociální práce, které mohou ovlivnit edukační vývoj studenta. Následuje poradenství a výchova, kdy školský sociální pracovník poskytuje poradenství a zkušenosti z výkonu sociální práce nejen pedagogům a dalším pracovníkům. Pracuje ale i na vzájemné výměně informací s komunitou a spolupracujícími organizacemi. Autorka jako další činnost popisuje koordinování a vyjednávání, management a advokacii. Úkolem školského sociálního pracovníka v roli advokáta, by tedy mělo být ujištění, že jsou potřeby žáka v souladu s platnou legislativou, pokyny a pravidly. Autorka neopomíná ani činnost plánování a hodnocení programu a odbornou praxi a rozvoj. V tomto ohledu by měl být školský sociální pracovník vzorem odborného růstu a profesionálního etického kodexu. Pro srovnání Valentová (2011, s. 21) specifikuje role sociálního pracovníka v českých školách jako pravidelné konzultace a efektivní podporu fungování všech členů školního týmu. Dále zmiňuje práci s klienty, a to jak s žáky, tak s jejich rodiči. Neopomíná ani na hodnocení v rámci preventivních programů či tvoření posudku. Jako zásadní však vnímá přímý kontakt se studenty se zaměřením na jejich rozvoj, a to formou individuální i skupinovou. Dle autorky by se měl školský sociální pracovník zapojovat i do tvorby osnov školy.

3.3 Rodina a možnosti její spolupráce se školským sociálním pracovníkem

V současné době mnoho rodin zažívá neuspokojivou sociální situaci, svízelnou finanční situaci, případně i existenční problémy. Rodinný život často provází nestabilita partnerských vztahů, některé rodiny naopak řeší nejisté bydlení. Jak uvádí Beková (2023, s. 18-20) rodiče jsou často sužováni obavami, jak zvládnout finančně vyžít další měsíc. Není divu, že ztrácejí přehled o školním prospěchu svých dětí. V dané situaci pro ně vzdělání v kontextu dalších existenčních problémů není záležitostí na prvním místě. Podle Krause (2008, s. 79) má být rodina, přes všechny problémy, kterými prochází, nenahraditelnou institucí, jak pro dospělé jedince, tak i pro dítě. Je nezastupitelnou institucí pro předávání hodnot z generace na generaci a měla by fungovat jako významný socializační činitel. Zásadním způsobem se také podílí na rozvoji osobnosti dítěte. Charakteristiku rodinného prostředí bychom měli vnímat stejně významně jako psychologickou charakteristiku osobnosti. I psychologická literatura přikládá zásadní význam rodinnému prostředí, zejména potom nemateriálním faktorům. Ty vytváří emocionálního a kulturního prostředí rodiny. Kraus (2008, s. 86-87) dále mluví o důležitosti demograficko-psychologických podmínek rodinného prostředí, které zahrnují celkovou strukturu rodiny a další aspekty plynoucí z působení matky, otce i sourozenců. Dále zmiňuje vnitřní stabilitu rodiny jako základ emocionální atmosféry v rodině. Dalšími faktory, které autor popisuje jsou materiálně ekonomické. Sem řadí profesi jako takovou a zaměstnanost rodičů, ale i charakter bydlení, zajištění a individuální spotřebu rodiny jako součást životního stylu. Jako třetí rodinného prostředí popisuje kulturní výchovnou oblast, která zahrnuje orientaci a vzdělání rodičů, životní styl rodiny a míru pedagogizaci rodinného prostředí. Hranice mezi těmito oblastmi nejsou pevně dané, ale propustné. Beková (2023, s. 18) poukazuje i na skutečnost, že existuje stále více rodin, ve kterých nejsou vytvořeny podmínky pro všestranný a zdravý rozvoj dětí. V této souvislosti zdůrazňuje case management jako nástroj práce sociálních pedagogů či sociálních pracovníků ve školách, jehož cílem by mělo být podpoření takovýchto rodin. Sociální pracovník ve školách by měl zmapovat situaci dítěte a jeho rodiny, definoval by případné rizikové faktory a zaměřil by se na cíle spolupráce. Jeho náplní práce by také bylo, spolu s rodinou, vytvořit podpůrné sítě služeb. Veškerá jeho činnost by měla směřovat k vytvoření maximální šance pro dítě, tím směrem, aby vyrostl ve spokojeného člověka a maximálně využil svůj potenciál. Švancar

(2022, s. 9) uvádí, že by sociální pracovník ve školství mohl být pomyslným mostem mezi školou, rodinou a okolím. Autorský tým APIV B (2023, s. 21-22) připomíná, že by měl být sociální pracovník ve školství vázán povinnou mlčenlivostí a bez vědomí a souhlasu rodiny by neměl poskytovat informace týkající se rodiny. Rodině by měl nabízet pomoc, podporu a poskytovat poradenství. Zároveň by měl být prostředníkem mezi školou a rodinou, tedy měl by propojovat školu, rodinu a jiné participující subjekty.

3.4 Multidisciplinární týmová spolupráce

Henry Ford je autorem citátů o osobním růstu, týmové práci a úspěchu. Jednou také řekl: „Dát se dohromady je začátek, zůstat spolu je pokrok a pracovat společně je úspěch“. (Databáze knih, [online]) A právě tento citát může být motivační pro vznik multidisciplinárních týmů a spolupráce na školní půdě. Z pohledu Kodymové (2015, s. 5-6) je obecně pro praxi sociální práce využívání multidisciplinárních týmů žádoucí, zejména tam, kde lze najít možná řešení ve prospěch klientů na pomezí působení více institucí či resortů. Dle výše zmíněné autorky se můžeme v literatuře dokonce setkat i s dalším a odlišným používáním různých výrazů pro týmovou práci, od multi-, přes inter-, nebo i trans- disciplinární týmy. Zásadní však zůstává, že v případě multidisciplinárního přístupu jde o spoluúčast a spolupůsobení odlišných disciplín, působících ve společném prostředí s cílem podpořit a pomoci jedinci, skupině nebo komunitě najít se na dostupnou a komplexně pojatou formu pomoci. Agentura sociálního začleňování pro změnu pracuje s pojmem multidisciplinární spolupráce institucí, jejíž vytvoření vnímá jako zásadní pro účelné a účinné řešení výchovných a vzdělávacích problémů dětí a mládeže. V tomto ohledu dále zmiňují, že vytvořený multidisciplinární tým by se zabýval konkrétními případy. Nastavoval by nové způsoby komunikace, spolupráce a samotná možná řešení. Jako zásadní pak vnímají vzájemnou informovat mezi členy týmu a včasnou detekci problémů. Spolupráce institucí může být nápomocna jak v prevenci, tak i následných možných nápravám. (Agentura sociálního začleňování [online]) Kodymová (2015, s. 5-6) poukazuje na skutečnost, že multidisciplinární týmy mohou mít však mnoho podob. V rámci jednoho pracoviště může vzniknout tým, který je tvořen z vícero specialistů jedné profese. V případně školního prostředí může jít o výchovné poradce, případně kariérní poradce, třídní učitele, sociální pedagogy, speciální pedagogy, školské sociální pracovníky a školní metodiky prevence. Jak uvádí Švancar (2022, s. 9-11) kompetence jednotlivých pracovníků se mohou překrývat. Školní metodici prevence se mají obvykle dle vyhlášky

zaměřovat na prevenci závislosti, násilí, školáctví, sexuálního zneužívání, kriminálního chování, sebepoškozování a prevenci dalšího rizikového chování. Očekává se od něj skupinová i individuální práce se studenty, kteří mají obtíže s adaptací, sociálně vztahové problémy či problémy, které ovlivňují vzdělávání a komunikaci s dalšími odbornými pracovníky. Školní metodici prevence mají také na starost minimální preventivní program školy. Dle Švancary (2022, s. 9-11) skutečnost, že se kompetence a činnosti školních metodiků prevence mohou překrývat s činností školského sociálního pracovníka či sociálního pedagoga, není překážkou pro vzájemnou spolupráci. Naopak tato skutečnost může dle něj poukazovat na přetíženost školních metodiků prevence a posílení o další spolupracující profesí, která by jim ulehčila. Zároveň mohou být i nápomocni při realizaci školního preventivního programu. Ze školského sociálního pracovníka či sociálního pedagoga by se tak mohla stát stabilní multidisciplinární profese, která by mohla stát právě za vznikem školního multidisciplinárního týmu. Kodymová (2015, s. 5-6) ještě připomíná další podobu týmu, která staví na specialistech z vícero profesí, a tým je tak postaven na bázi spolupracující sítě jednoho či více druhů služeb. V tomto případě by mohl školský sociální pracovník postupně vytvářet síť spolupracujících subjektů v okolí školy. Dle Švancary (2022, s. 10) by mohl vyjednávat možnosti spolupráce konkrétních organizací a institucí se školou, udržoval by pravidelný kontakt s těmito institucemi. Případně by mohl organizovat či moderovat případové konference týkající se rizikového chování konkrétních studentů školy. Předseda Asociace sociálních pedagogů Jiří Daněk (2022, s. 9) vnímá, že náplní sociálního pedagoga případně sociálního pracovníka ve škole by mohlo být například vytváření programů zlepšujících klima školy, včasný záchyt žáků pocházející ze sociálně znevýhodněného prostředí či individuální konzultační činnost. Předseda asociace dále poukazuje na to, že spolupráce s rodinou prokazatelně snižuje školní neúspěšnost žáka, snižuje i vznik výchovných problémů a rizikového chování studentů. Poukazuje i na skutečnost, že se nemusí jednat jen o sociálně slabé rodiny, nýbrž často jde i o rodiny, kde probíhá rozvodové řízení rodičů, děti mohou být ve střídavé péči nebo naopak v náhradní rodinné péči. Zásadní je i spolupráce s třídními učiteli, ale i městskými úřady, úřady práce, odděleními sociální právní ochrany dětí, pedagogicko-psychologickou poradnou. Nezapomíná ani na střediska výchovné péče či diagnostické ústavy a Policii České republiky. Nelze opomenout případně ani soudy, státní zastupitelství a další zainteresované orgány či organizace, se kterými rodiny žáků a studentů přijdou do kontaktu. Holub (2015, s. 18) dodává, že multidisciplinární způsob práce však nebývá rozhodně jednoduchý. Od členů týmu se vyžaduje, aby se plně zaměřili na klienta a jeho situaci a zároveň, aby byli schopni konstruktivního dialogu s ostatními členy

týmu. Každý jeden člen týmu by měl také přispět vyváženou dávkou profesního sebeprosazení, ale měl by být schopen i určité míry pokory. Autorky Matoušková a Vrabcová (2015, s. 25) přináší základní přehled vhodných podmínek pro fungování multidisciplinárních týmu. Samotnému procesu uvažování o zřízení multidisciplinárního týmu nesmí v počátku chybět rozhodnutí o cíli a poslání týmu, o sestavě týmu a jejím manažerovi. Následovat by mělo rozhodnutí o aktivitách svěřených do kompetence týmu, včetně vazeb k jiným týmům. Zásadní je i systém kontroly a hodnocení týmu, rozhodnutí o kompetencích a odpovědnosti, včetně motivačního systému.

4 Propojení tématu s teoriemi sociální práce

Podle Matouška (2001) je sociální práce definována jako disciplína v oblasti společenských věd, která se zabývá praktickou činností, s cílem identifikovat, analyzovat, a řešit sociální problémy. Primárním posláním sociálního pracovníka je tedy aktivně podporovat jednotlivce, rodiny, skupiny a komunity při dosahování nebo obnovování jejich sociálního fungování. Kopřiva (2011) k tomu dodává, že způsob, jakým sociální pracovník vykonává svou práci a interakci s klienty, má vliv na obě strany. Při volbě pracovního prostředí se řídí vnitřními potřebami a možnostmi pro osobní růst. Osobnostní charakteristiky jsou formovány jednak profesní zkušeností a dobou působení v oboru, ale také případně syndromem vyhoření. Tyto faktory hrají klíčovou roli nejen při budování důvěrného vztahu s klienty, ale i v celém procesu jejich spolupráce. Gulová (2011, s. 62) zmiňuje teorie v sociální práci, která mají ulehčit fungování v praxi a přiblížit, co se má dělat, proč a jakým konkrétním způsobem. Teoretické poznatky pak čerpá z vícero zdrojů, od psychologie, přes pedagogiku, až po právní vědy. Autorka jako optimální přístup uvádí eklektický přístup, charakteristický tím, že se sociální pracovník snaží při své práci využít současně více teoretických modelů. Propojení tématu prevence páchaní provinění mladistvých studentů v období středoškolského studia s teoriemi sociální práce je tak důležitým aspektem. Vhodně zvolený způsob práce sociálního pracovníka ve školství může být oporou k navrhování, tvorbě i realizaci programů prevence, které budou mít za cíl snížit riziko páchaní provinění mladistvých a zároveň podpoří jejich zdravý a pozitivní vývoj, a to nejen v období jejich středoškolského studia. Jednou z teorií, kterou může školský sociální pracovník využít při práci s mladistvými studenty, může být systémová teorie sociální práce. Ta může být účinným nástrojem při propojení prevence páchaní provinění mladistvých se sociální prací. Zjednodušeně lze říct, že tato teorie sociální práce zdůrazňuje vliv systémů a institucí na chování jednotlivců. Prevence páchaní provinění mladistvých tak může zahrnovat spolupráci různých systémů, jako jsou škola, rodina, sociální služby či místní komunita. Účelem spolupráce by mohlo být vytvoření vhodných podmínek pro zdravý vývoj mladistvých. Práci školského sociálního pracovníka s mladistvými studenty lze opřít také o ekologický přístup, který mimo jiné, bere do úvahy interakci jedince se svým prostředím a postupně se propojil se systémovou teorií. (Matoušek, 2001) Prevence páchaní provinění mladistvých by měla brát v potaz jak individuální faktory jedince, ať již psychologické či sociální, tak ale i faktory prostředí kam můžeme zařadit rodinu, školu nebo komunitu. Kognitivně behaviorální teorie může být rovněž účinným nástrojem při propojení tématu prevence páchaní provinění mladistvých se sociální prací. Tak jak se kognitivně

behaviorální teorie zaměřuje na identifikaci negativních myšlenkových vzorců a chování jedinců a jejich restrukturalizaci, tak se i kognitivně behaviorální terapie snaží, kromě chování, ovlivnit i klientovi myšlení. (Matoušek 2001, s. 229) Terapeut sleduje současně klientovo chování a způsob, jakým o sobě klient uvažuje v různých situacích, ve kterých se nachází. Učí pak klienta tyto situace hodnotit jiným způsobem, než tomu bylo dosud a zároveň se snaží opravit jeho nefunkční kognitivní schémata či iracionální přesvědčení. (Matoušek 2003, s. 90-91) Sociální pracovník ve školství tak může pracovat s mladistvými, kteří se mohou dopouštět či dopouštějí provinění, a to na identifikaci jejich myšlenkových procesů a pomocí různých technik je mohou podporovat při změně negativních myšlenkových vzorců chování, které mohou vést k páčání provinění. Při své práci se mohou zaměřit na rozvoj sociálních dovedností jako je například komunikace, možnosti řešení různých typů konfliktů či emoční prožívání. I kognitivně behaviorální teorii může sociální pracovník využít pro identifikaci faktorů prostředí, které mohou přispívat k páčání provinění mladistvých, ale i pro navrhování různých způsobů možných intervencí. Sociální pracovníci tak mohou i zde spolupracovat s rodinami, školami a komunitami na vytváření podpůrnějšího a bezpečnějšího prostředí pro mladistvé, což může snížit riziko páčání provinění. Využití kognitivně behaviorální teorie může být účinné i při prevenci recidivy páčání provinění u mladistvých. Sociální pracovníci tak mohou poskytovat podporu mladistvým, kteří se již dopustili provinění. Mohou využít různé techniky vycházející z kognitivně behaviorální teorie například k identifikaci rizikových situací a oblastí a strategií pro jejich případná další řešení. (Matoušek, 2001).

5 Propojení tématu se metodami sociální práce

Matoušek (2003, s. 107) definuje metody sociální práce jako specifické postupy sociálních pracovníků, které jsou dané cílem nebo cílovou skupinou. Volba vhodné metody sociální práce tak hraje zásadní roli při podpoře mladistvých, kteří žijí rizikovým způsobem života nebo k němu směřují a mohou být ohroženi případným protiprávním jednáním. Zároveň má volba metody sociální práce důležité místo i na poli prevence. Dle Gulové (2011, s. 61) se sociální pracovníci zapojují do vedení skupin podpůrných i vzdělávacích. Podílejí se rovněž na činnostech skupiny, které mohou být zaměřeny na dosahování sociálních cílů. Zejména školští sociální pracovníci se tak mohou zaměřovat na prevenci protiprávního jednání, propojovat ji se vzděláváním a podílet se jak na skupinové, tak i následné individuální práci se studenty. Cílem může být nejen prevence, ale i podpora studentů při identifikaci jejich emocionálních či sociálních potřeb. Z vývojového hlediska metod sociální práce lze propojit téma práce s jednou z klasických metod sociální práce a tou je sociální práce se skupinou. Skupina je v tomto případě základní zdroj, který může být nápomocen mimo jiné i při řešení sociálního fungování jedinců. Matoušek (2003, s. 201) v této souvislosti popisuje vrstevnickou skupinu, a to jako skupinu osob, která je obdobného věku a společenského postavení. Z demografického hlediska lze potom u metod sociální práce využít hledisko věku. V tomto případě lze s ohledem na téma práce hovořit o sociální práci s mládeží. Sociální práce se skupinou je metoda, jež využívá setkávání jedinců ve skupině, které spojuje podobný zájem či problém. Společně se pak zapojují do aktivit směřujících k dosažení konkrétních cílů. Zásadní roli zde hraje skupinová dynamika, která ve skupině funguje, vyvíjí se ale i zaniká. (Navrátil, 2001) Právě ta může být nápomocna změně řešení problémů jednotlivých členů skupiny, a naopak změny u jedince mohou pak ovlivnit celý systém skupiny. V tomto prostředí potřebuje vzájemně jeden jedinec druhého, a to v různé míře. Stejně tak ale potřebují i pracovníka. Sociální práce se skupinou zejména ve školním prostředí může zahrnovat vzdělávací aktivity, výměnu informací, ale i rozvoj sociálních dovedností či změnu hodnotové orientace. Sociální dovednosti jsou součástí života jedinců a určují způsobilost člověka korigovat průběh sociální interakce v harmonii s vlastními cíli. (Matoušek, 2003, s. 207) S ohledem na téma nabízí i možnost sociální práce s jednotlivcem, kdy může během skupinové sociální práce vyvstat individuální potřeba jednotlivce pro individuální případovou práci. I na tuto možnost by měl být školský sociální pracovník, ale i každý jiný sociální pracovník pracující se skupinou, připraven. Proto i propojení tématu prevence páčání provinění mladistvých studentů s metodami sociální práce nabízí různé možnosti intervencí a strategií.

Stejně tak propojení různých metod může umožnit komplexní přístup k tomuto důležitému tématu v oblasti prevence.

6 Propojení tématu se sociální politikou

Obecně lze konstatovat, že se sociální politika zaměřuje na člověka a rozvoj jeho životních podmínek. Stejně tak se ale orientuje na rozvoj jeho osobnosti a kvality života. Jak uvádí Krebs (2015, s. 17-24), sociální politika bývá rovněž vymežována i jako soubor aktivity, které cíleně směřují ke zlepšení podmínek obyvatel jako celku, případně konkrétních skupin obyvatelstva. Zohledňovány přitom bývají politické a hospodářské možnosti dané země. Prevence páchaní provinění u mladistvých vyžaduje obecně komplexní přístup. Rizikové faktory spojené s tímto jevem mohou zahrnovat například nedostatek stability v rodině, ale i její socioekonomickou znevýhodněnost. Rizikovým faktorem může být rovněž nedostatečná úroveň vzdělání, nízká míra sebekontroly a nelze opomenout ani možný negativní vliv vrstevnické skupiny či zneužívání návykových látek. Krebs (2015, s. 63-64) zároveň popisuje jako jednu z funkcí sociální politiky právě preventivní funkci. Její snahou je předcházet škodám na zdraví a životě, ale i nepříznivým sociální situacím, jako je například chudoba a nezaměstnanost. Snaží se zcela zabránit tomu, aby k nežádoucím sociální situacím vůbec docházelo. Sociální politika by tedy měla svými opatřeními směřovat k odstranění příčin různorodých sociálních situací, zejména těch, které brání integraci jedince do společnosti. Sociální politika tak může podporovat prevenci protiprávního jednání mladistvých například prostřednictvím finanční podpory pro rodiny, zajištění rovného přístupu ke vzdělání, ale i zdravotní péči. Zásadní význam můžou mít také investice do rozvoje komunitních center či finanční podpory pro vznik programů zaměřených na reintegraci mladistvých do společnosti, zejména těch, kteří již nějakou chybu, ve smyslu prohřešku proti zákonu ve svém životě udělali. Cílená a účelná sociální politika v oblastech rodinné politiky, vzdělávací politiky, ale i bytové politiky a sociální pomoci, může zásadním způsobem přispět k vytvoření efektivní strategie zaměřené na prevenci páchaní provinění ze strany mladistvých, což může následně přispět i k bezpečnějšímu životu ve společnosti. K tomu Buryová (2019, s. 37) dodává, že se preventivní funkce sociální politiky zaměřuje na implementaci opatření, která buď eliminují příčiny nepříznivých sociálních situací nebo zabrání jejich vzniku, jako je například kriminalita, poškození zdraví nebo alkoholismus. Jejím cílem je odstranění překážek bránících integraci jednotlivce do společnosti. Zahrnuje široké spektrum činností a stále nabývá na významu. Vyžaduje rozsáhlou osvětovou a poradenskou činnost, která může zahrnovat poradenství ohledně kariéry, péče o závislé osoby, prevenci zdravotních problémů, vzdělávání v různých oblastech, sexuální výchovu, osvětu o toxikománii a mnoho dalších témat. Nicméně, je možné se také setkat se situací, kdy sám jedinec neprojevuje snahu řešit

svou situaci a spoléhá na státní pomoc. V souvislosti s tématem práce je zásadní zmínit i další funkci sociální politiky, a tou je i funkce ochranná. Ochrannou funkci sociální politiky popisuje Krebs (2015, s. 57), kdy hlavním úkolem ochranné funkce je podle něj aktivní řešení již vzniklých sociálních situací a její přispění k úlevě od důsledků sociálních událostí, jež mohou postihnout každého člověka. Tyto události mohou zahrnovat nejen finanční potíže a nemoci, ale i osiřené a další. Je nereálné očekávat, že význam této funkce bude klesat, neboť negativní události budou mít stále větší dopad na jednotlivce. Oproti tomu popisuje Večeřa (1993, s. 12) harmonizační funkci. Ta by se měla zaměřovat na koordinaci a sjednocování různých sociálních opatření s cílem dosáhnout celkového sociálního souladu a stability v společnosti. Tato funkce přispívá k tomu, aby sociální politika nebyla jen souborem izolovaných iniciativ, ale aby byla systematicky a efektivně organizována tak, aby jednotlivé části společnosti byly navzájem propojeny a vzájemně se podporovaly. V kontextu prevence páchaní provinění mladistvých studentů by harmonizační funkce sociální politiky mohla znamenat koordinaci různých intervenčních opatření a programů na úrovni jednak škol, ale i sociálních služeb a dalších institucí. Cílem by tak bylo zajistit, aby tyto instituce nejen efektivně spolupracovaly, ale aby také směřovaly k jednotnému cíli, a to k efektivnější prevenci a snížení páchaní provinění mezi mladými lidmi.

7 Analýza potřebnosti projektu a řešerše

V souvislosti s řešerší zdrojů a analýzou potřebnosti k danému tématu jsem postupoval ve dvou krocích. Prvním krokem bylo vyhledávání relevantních informací v odborné literatuře související s daným tématem včetně odborných časopisů a příslušných zákonů. Literatura byla vyhledávána za použití katalogu knihovny na webové stránce <https://www.knihovnaprerov.cz/> a ve spolupráci se studijním oddělením Městské knihovny v Přerově a jejich další interní databázi. Prostřednictvím studijního oddělení jsem využil možnosti prezenčního zapůjčení odborných časopisů z let 2020 – 2023 jako jsou časopisy Sociální práce, Učitelské noviny a časopis Prevence. Cílem tohoto způsobu řešerše bylo najít kvalitní monografii a odborné články zabývající se problematikou rizikového chování, prevence a školské sociální práce. Což byla mimo jiné i klíčová slova, která byla volena pro závěrečný výběr literatury a odborných článků. Ve druhém kroku jsem provedl osobní průzkum na místní úrovni města Přerova za účelem zjištění, jaké konkrétní preventivní programy realizují instituce a organizace u studentů místních středních škol, kdy jsem využil místní znalosti a kontaktů, které mám díky letitému působení ve svém zaměstnání. Pro získání dalších informací a dokreslení situace o aktuálním stavu problematiky s ohledem na cílovou skupinu, bylo realizováno online vyhledávání prostřednictvím internetového vyhledávače Google. Následovaly osobní, telefonické a emailové konzultace s konkrétními organizacemi a institucemi působícími ve městě Přerov. Osobním místním šetřením v Přerově bylo dále zjištěno, že od počátku roku 2004 funguje Preventivní skupina města Přerova. Jejím cílem je vzájemné propojení a informování organizací a institucí, které se realizují na poli prevence a preventivních programů v Přerově. Cílem je rovněž vzájemná spolupráce na tom, aby se témata přednášek organizovaných pro školy nepřekrývala, ale naopak případně doplňovala. Koordinátorem preventivní skupiny je oddělení prevence Městské policie Přerov. Z osobního setkání s koordinátory vyplynulo, že ve školním roce 2022/2023 uskutečnila preventivní skupina celkem 154 preventivních programů zaměřených na přerovské základní školy a víceletá gymnázia. Preventivní skupinu tvoří Městská policie Přerov, Policie České republiky, Pedagogicko-psychologická poradna Olomouckého kraje, pracoviště Přerov, dále Magistrát města Přerova to orgán sociálně právní ochrany dětí včetně kurátorek pro děti a mládež. Preventivní skupina se však primárně zaměřuje na žáky základních škol a víceletých gymnázií. Bezplatné preventivní programy pro studenty středních škol na území Přerova realizují nárazově, často jen dle požadavků vyplývajících z konkrétních středních škol. Z osobního místního šetření dále vyplynulo, že tyto nárazové programy se týkají především

informací o základech právního povědomí a trestní odpovědnosti mladistvých. Realizuje je Městská policie Přerov, Probační a mediační služba, středisko Přerov a případně kurátorky pro mládež. Nikoliv systematicky, ale sporadicky a většinou jako reakce na žádost středních škol. Šetřením bylo zjištěno, že ucelený bezplatný vzdělávací program pro mladistvé studenty středních škol v Přerově prakticky neexistuje. Osloven byl i zapsaný spolek v Přerově, který realizuje primární prevenci pro školy na základě smlouvy a dle jejich ceníku, tito však bohužel na emailovou komunikaci s žádostí o možnost osobního setkání nereagovali. Prezentované informace byly ověřované z několika různorodých dostupných zdrojů včetně osobního kontaktu s odborníky na danou oblast i včetně samotných realizátorů preventivních programů. Při práci jsem využíval svého kritického myšlení, nebylo však realizováno žádné systematické zhodnocení možnosti zkresení.

7.1 Příčiny problému a jeho důsledky na cílovou skupinu

Švancar (2023, s. 7) a řada dalších odborníků z Ministerstva práce a sociálních věcí považuje, mimo jiné, školu za velmi důležitého partnera pro sociální resort. Je to právě škola, která má výsadní možnost včasné a konkrétně odhalit sociální problémy svých žáků a studentů a jejich rodin včetně rizikového chování mladistvých studentů. Jak uvádí autor, Česká republika se sice dle statistik řadí mezi státy s nízkou mírou ohrožení chudoby a dalších sociálních problémů. Nicméně například příjmová chudoba dosahovala v České republice v roce 2020 téměř 10 %, tedy se týkala téměř 1 milionu obyvatel. V případě dětí a mladistvých do věku 18 let, kterých se týká přímé ohrožení to bylo již 11,1 %. Dle Bekové (2023, s. 18-19) se v současné době ocitá stále více rodin v náročné a nepříznivé životní situaci, která má zásadní dopad na děti a je třeba jim poskytnout podporu složenou z vícera konkrétních služeb. Podle Švancary (2023, s. 6) mají mít významnou roli při poskytování podpory dětem a mladistvým odborníci sociálně právní ochrany dětí. Dle autora si však často školy stěžují na jejich přehlcenost a tím pádem i časovou prodlevu pro řešení konkrétních rizikových situací u studentů, často zmiňují i jejich neochotu se na spolupráci se školou podílet. Přičemž škola je právě ta, která může pracovníkům poskytnout podstatné informace o dítěti včetně jeho případných potřeb. Co je důležité, je skutečnost, že role sociálního pracovníka je zde zcela zásadní a role školního sociálního pracovníka, případně sociálního pedagoga by mohla být řešením. Kolář a kol. (2012, s. 98) poukazují na skutečnost, že je to role zásadní, a to nejen pro propojení sociálního kontextu s výchovou, ale i proto, že si může pracovník všimnout změny se chování a prostředí

mladistvého. A to nejen v obecné rovině, ale i v situacích, kdy může být morální vývoj jedince ohrožen a dochází k problémům s jeho socializací a rizikovému chování. Beková (2023, s. 18) k tomu dodává, že je zásadní včasné mapovat situaci dítěte a jeho rodiny, definovat rizikové a následné ochranné faktory a vytvořit spolu s rodinou podpůrnou síť služeb tak, aby rizikové chování dětí a mládeže bylo včasné podchyceno, mapováno a řešeno.

7.2 Příklady řešení dané problematiky v Olomouckém kraji

Níže jsou předloženy tři příklady z praxe pocházející z Olomouckého kraje. Jde konkrétně o organizace zabývající se realizací programů primární prevence, a to nejen pro základní, ale i střední školy. Příklady z praxe jsem vyhledával metodou zadávání do internetového vyhledávače Google se zadáním klíčových slov „preventivně vzdělávací program pro střední školy v Olomouckém kraji“ a „programy primární prevence pro střední školy v Olomouckém kraji“.

Sdružení D je nestátní nezisková organizace působící v Olomouci. Organizace pracuje v oblastech psychologického poradenství, osobnostně - sociální výchovy, prevence rizikového chování či vrstevnického provázení. Programy prevence jsou založeny na interaktivních metodách, které vedou studenty k aktivnímu uvažování o sociálních a morálních otázkách a podporují rozvoj emocionální inteligence a občanských dovedností. Přímo pro střední školy nabízejí celkem čtyři preventivní aktivity v následujících programech. Program "Povolené uvolnění" cílí na osobnostní růst a podporu třídního klima pozitivním směrem. Program "Kelly a Anna" se zaměřuje na prevenci rasismu a podporu aktivního občanství. Na prevence drogových závislostí se pak zaměřuje program "Cesta zpátky" a program "Šíp času", ten cílí na prevence rasismu a neonacismu. (Sdružení D, [online])

Spolek P-centrum v Olomouci poskytuje řadu služeb pro různorodé cílové skupiny. Jednou ze služeb jsou i služby prevence v rámci Centra primární prevence. To poskytuje služby v oblasti specifické primární prevence třídním kolektivům, žákům, rodičům, pedagogům a vysokoškolským studentům v Olomouckém kraji. Centrum je akreditováno jako vzdělávací instituce a poskytuje i certifikované programy dlouhodobé komplexní primární prevence. Do primární cílové skupiny patří žáci mladšího školního věku, staršího školního věku, mládež a mladí dospělí. Sekundární cílovou skupinu zastupuje dospělá populace včetně pedagogických

pracovníků a rodičů, stejně jako studentů vysokých škol. Mimo nabídku programů všeobecné, selektivní a indikované primární prevence, nabízí i individuální poradenství, poradenský servis a vzdělávací programy. (P-centrum, [online])

KAPPA-HELP, z.s. sídlící v Přerově, je aktivní v oblasti primární prevence cílené na žáky a studenty základních a středních škol v Olomouckém kraji. Působí jak lokálně, tak i na vyžádání mimo tento kraj. Jejich certifikované Programy primární prevence jsou určeny k tomu, aby adresně pojmuly široké spektrum rizikového chování. Hlavní důraz je kladen na prevenci zneužívání návykových látek, jakož i dalších problematických oblastí, včetně alkoholu, tabáku, marihuany a dalších forem rizikového chování. Příkladem mohou být poruchy příjmu potravy, závislosti na sociálních médiích, kyberšikana, kriminalita a další. Hlavním cílem těchto programů je minimalizovat výskyt rizikového chování pomocí interaktivních besed, workshopů a prožitkových lekcí. Organizace si klade za cíl, nejen předcházet rizikovému chování, ale také snižovat rizikové faktory a v případě potřeby oddalovat jejich projev. Nad rámec prevence rizikového chování je důležitou součástí programů podpora zdravého životního stylu a vytváření hodnotové orientace u dětí a mládeže. Organizace uzavírá smlouvy s příjemci programu primární prevence, kde jsou stanoveny podmínky a závazky obou stran. Tyto smlouvy zahrnují ceník programů, který je diferencován v rozmezí 1 500 Kč – 5 000 Kč v závislosti na konkrétním programu. Smlouvy jsou uzavírány na dobu jednoho školního roku. (KAPPA-HELP, z.s., [online])

7.3 Základní informace o velikosti cílové skupiny a její specifika s ohledem na řešení problému

Realizované programy primární prevence v Olomouckém kraji, se zaměřením na střední školy jako cílovou skupinu, počítají obvykle se zapojením celých třídních kolektivů. Co se týká velikosti cílové skupiny je nejčastěji v rozmezí 25 – 30 studentů jedné třídy. Například zapsaný spolek KAPPA-HELP udává pro realizaci specifického programu primární prevence minimální účast třídy, a to v rozmezí 50 % plné třídní kapacity s tím, že se celého programu dále účastní již jen skupina, která program zahájila. Rovněž specifikují i kapacitu jednoho realizovaného programu a tou je maximální počet 30 studentů. (KAPPA-HELP, z.s., [online]) V tomto projektu lze počítat s poměrně širokým rozsahem cílové skupiny. Co se týká věkového rozpětí, program je zacílen na mladistvé osoby, tedy osoby ve specifickém věku 15

– 18 let, kteří realizují vzdělávání na středních školách. Program by měl být schopen pokrýt všechny typy středních škol přímo v Přerově, pokud to umožní personální zajištění jednotlivých škol. Obecně lze konstatovat, že počet studentů na středních školách v daném městě je poměrně vysoký s ohledem na celkový počet osmi středních škol v Přerově. Lze však očekávat, že ne každá škola bude schopna realizovat ve své škole pozici školského sociální pracovníka případně sociálního pedagoga, který by tento program měl realizovat v rámci svého působení na dané škole. Nicméně je možné, aby program realizoval na konkrétních školách například jejich školní metodik prevence, výchovný poradce či speciální pedagog. Ne každá škola si může z finančních důvodů dovolit preventivní programy realizované například výše uvedenými organizace, které jsou po většinu placené. Přičemž dle Vágnerové (2012, s. 416) jde z hlediska věku o cílovou skupinu, která je aktuálně ve fázi dalšího vzdělávání a formování svých dalších hodnot a životních postojů a zároveň pochází z různého rodinného a socioekonomického prostředí. Specifika cílové skupiny mohou být například i v tom, že jsou aktuálně ve věku, kdy jsou často vystavováni tlaku vrstevníků, řeší například konflikty ve škole nebo ve vztazích. Objevit se ale mohou i rodinné problémy či nedostatečná sebeúcta. (Vágnerová, 2012, s. 417) S ohledem na specifika je důležité mít na paměti individuální potřeby a rozmanitost cílové skupiny a zaměřit se na posílení dovedností sociální interakce a řešení konfliktů.

7.4 Popis metod získání předložených dat a vyhodnocení výchozího stavu

Mapování výchozího stavu a jeho vyhodnocení vzniklo na základě osobních a telefonických konzultací realizovaných v Přerově, a to s odborníky z institucí a organizací realizující bezplatné primární programy pro základní školy, v případě poptávky, pro školy střední. Tito odborníci jsou v pravidelném kontaktu se školními metodiky prevence místních středních škol, znají jejich potřebu pro případné řešení konkrétních problémů či jejich předcházení. Avšak z důvodu jejich pracovního zatížení a časového nedostatku nejsou schopni tyto potřeby souvisle pokrýt. Jsou však schopni částečně poskytnout ojedinělou součinnost v momentě, vyskytne-li se na střední škole nějaký konkrétní problém. Nejsou však již schopni se realizovat na poli prevence a včasnému předcházení případného protiprávního jednání studentů středních škol.

7.5 Specifikace stakeholderů

Zapojení stakeholderů a zohlednění jejich specifikací může být pro úspěšnou realizaci preventivně vzdělávacího programu rovněž zásadní. Jedním ze stakeholderů mohou být bezesporu rodiče a rodinní příslušníci. Jednak mohou být důležitými partnery při podpoře projektu a jeho cílů a jejich případné zapojení může být klíčové pro posílení efektivity projektu. Dalším ze stakeholderů je rozhodně vedení dané střední školy. Samotní ředitele a další pracovníci ve vedení školy mohou být klíčovými rozhodovacími činiteli v uskutečnění a realizaci programu. Jejich podpora i angažovanost jsou nezbytné pro úspěšné zavedení a udržení programu na školách. Následně lze mezi stakeholdery zařadit i pedagogické pracovníky či školní psychology dané školy, kde bude program realizován. Učitelé a školní psychologové mohou hrát důležitou roli při realizaci programu, ale i při poskytování podpory a vedení studentů. Jejich znalosti a zkušenosti mohou být využity k přizpůsobení programu konkrétním potřebám a specifikům dané školy a jejich studentům. Podíváme-li se na možné stakeholdery v širším měřítku, je možné zde zahrnout úřady na místní úrovni či orgány veřejné správy. Jednak mohou poskytnout podporu a zdroje pro realizaci programu včetně jeho následného rozvoje a rozšíření. Jejich angažovanost může být také klíčová pro integrování preventivních iniciativ do místní komunity a systému péče o mládež. V širším měřítku je možné mezi stakeholdery zahrnout i místní neziskové organizace a společenské příspěvkové instituce. Neziskové organizace a jejich konkrétní služby, jako je například nízkoprahové zařízení pro děti a mládež nebo komunitní centrum, mohou poskytnout doplňkové zdroje i odbornou pomoc při další realizaci programu. Jejich znalosti o místní komunitě a potřebách mladistvým mohou být cenným přínosem a zdrojem informací. Jejich zázemí může být ale i místem, kde by se mohl samotný program i realizovat.

8 Cíle projektu

Tato praktická část projektu navazuje na teoretickou část a čerpá z ní. Následující projekt je koncipován jako modelový a není vytvořen pro žádnou konkrétní střední školu v Přerově. Všechny uvedené údaje a lokace jsou fiktivní. Přesto je projekt vypracován s dostatečnou podrobností i rozsahem tak, aby byl relevantní a využitelný pro praxi. Cílem je vytvořit preventivně vzdělávací projekt s příklady možných vzdělávacích aktivit zaměřených na prevenci páchaní provinění u studentů absolvující středoškolské vzdělávání ve městě Přerov. Účelem je poskytnout studentům nástroje a dovednosti, které by vedly k identifikaci a následnému řešení rizikových situací spojených s možným páchaním provinění. Zásadní je rovněž se zaměřit na témata a dovednosti, které jsou aktuální a relevantní pro studenty ve středoškolském věku a případně zohledňují jejich specifické potřeby. Důraz bude kladen i na individuální potřeby a zkušenosti studentů. Projekt si klade také za cíl respektovat jejich různorodé zkušenosti a perspektivy studentů a poskytnout jim prostor ke sdílení a komunikaci o tématech týkajících se prevence páchaní provinění. Lektory preventivně vzdělávacího programu by měl být jeden z odborníků patřících do Preventivní skupiny města Přerova ve spolupráci se školským sociálním pracovníkem nebo školním metodikem prevence případně výchovným poradcem. V případě, že škola nemá vytvořenou pozici školského sociálního pracovníka, nebo alespoň sociálního pedagoga, může být možná budoucí realizace projektu impulzem k vytvoření nebo alespoň zvýšení zájmu o budoucí vytvoření této pozice na konkrétních školách. Právě zmínění možní lektoři by měli nejvíce reflektovat témata relevantní pro studenty v období středoškolského studia a zároveň znát jejich specifické potřeby. Následně by to byli právě oni, co jsou nejlépe schopni sledovat účinnost programu v průběhu školního roku a vyhodnotit tak pokrok studentů ve zvládnutí rizikových situací a rozhodování. Tím, že by se školský sociální pracovník či školní metodik prevence podílel i na spolupráci s ostatními kolegy z dalších škol, či navázal spolupráci s neziskovými organizacemi, by bylo možné dosáhnout co největšího počtu mladistvých absolvující projekt a šířit projekt v širším rozsahu. Z celkového počtu osmi středních škol v Přerově je cílem v uvedeném období realizovat alespoň dva projekty v každé z osmi škol.

9 Cílové skupiny

Studenti ve středoškolském věku jsou klíčovou cílovou skupinou tohoto projektu. Jsou to mladí lidé, kteří procházejí obdobím intenzivního osobního růstu a formování svých hodnot a názorů. (Vágnerová, 2012, s. 418) Projekt se zaměřuje na výše uvedené studenty a jeho úkolem je poskytnutí potřebných informací, dovedností a podpory tak, aby se vyvarovali rizikových situací spojených s páčáním provinění a byli schopni na tyto situace adekvátně reagovat. Studenti jsou primárními příjemci vzdělávacích aktivit a materiálů, které budou v rámci projektu vytvořeny a poskytnuty. Během realizace projektu je plánováno zapojení minimálně čtyři sta osmdesát studentů. Nicméně získané informace z osobních, telefonických a emailových komunikacích s odborníky na prevenci ve školách naznačují, že aktuální počet studentů na středních školách v Přerově dosahuje čísla přes tři tisíce studentů. Aktivní účast studentů na workshopech, seminářích a dalších aktivitách bude klíčová pro úspěšnost projektu, jelikož prostřednictvím interakce a diskuse budou mít možnost reflektovat své chování a rozhodnutí. Další případnou přímou cílovou skupinou projektu mohou být odborníci působící v Preventivní skupině města Přerova, školští sociální pracovníci, sociální pedagogové či metodici prevence. Projekt pro ně může být příležitostí k dalšímu profesnímu rozvoji a posílení jejich role ve školském prostředí. Spolupráce na projektu jim umožní rozšířit své dovednosti v oblasti prevence a podpory studentů a přispěje k posílení jejich pozice v rámci školního týmu. Jsou zároveň důležitými partnery a facilitátory projektu. Jsou to odborníci, kteří mají přímý kontakt se studenty. Jejich role v projektu spočívá v organizaci a koordinaci aktivit na školách, v poskytování odborného poradenství a podpory studentům a v monitorování a vyhodnocování účinnosti projektu. Jsou zapojeni od začátku do konce projektu a přispívají svými znalostmi a zkušenostmi k dosažení cílů. Za nepřímé účastníky projektu lze považovat rodiče a rodinné příslušníky studentů. Právě ti mají klíčový vliv na formování hodnot a chování mladých lidí a mohou být důležitými partnery právě v prevenci páčání provinění. Jejich opravdový zájem, podpora a aktivní zapojení do trávení společného času se svými dětmi, může v důsledku posilovat i účinek samotného projektu. To může zahrnovat poskytování informací o rizikových chováních, komunikaci ve vztahu k těmto tématům a poskytování podpory při řešení problémů. Zároveň však může zájem rodičů o mladistvé podpořit zdravé rodinné vztahy a otevřenou komunikaci mezi rodiči a jejich dětmi, což může vést k lepší prevenci páčání provinění. Další nepřímou cílovou skupinou projektu jsou ostatní pedagogičtí i nepedagogičtí pracovníci, jako jsou učitelé, školní psychologové a výchovní poradci. Spolupráce s dalšími pedagogickými pracovníky v rámci projektu může

příspěť k integrovanému a komplexnímu přístupu k prevenci páchaní provinění ve školním prostředí. Díky vzájemné spolupráci se tak může podařit vytvořit prostředí, ve kterém je podpora studentů koordinovaná a efektivní. K další nepřímé cílové skupině může přiřadit neziskové organizace. Neziskové organizace obecně hrají klíčovou roli v poskytování podpory mladým lidem a rodinám v komunitě. Jsou to odborníci v oblasti sociální práce, vzdělávání a prevence, kteří mohou přispět k posílení účinku projektu. Spolupráce s neziskovými organizacemi může rozšířit dosah projektu a poskytnout studentům a jejich rodinám přístup k širšímu spektru podpůrných služeb a zdrojů. Díky projektu, který by se mohl realizovat postupem času i například v nízkoprahových zařízení pro děti a mládež či komunitních centrech, se můžou vytvořit partnerské vztahy s neziskovými organizacemi, které budou spolupracovat na dosažení společných cílů v oblasti prevence páchaní provinění. Ze vzájemné spolupráce s neziskovými organizacemi by pak mohlo vzniknout poskytování doplňkových služeb pro studenty a jejich rodiny. To může zahrnovat například poradenské služby, terapeutické programy či dobrovolnické aktivity.

10 Klíčové aktivity včetně indikátorů splnění

Cílem je vytvořit preventivně vzdělávací projekt s příkladem možných aktivit zaměřených na prevenci páchaní provinění u studentů v období středoškolského studia a poskytnout jim tak nástroje a dovednosti, které by mohli uplatnit při identifikaci a následném řešení rizikových situací, kterým jsou nebo budou v životě vystaveni. Následující uspořádání klíčových aktivit zohledňuje postupné začlenění cílové skupiny a nabízí různé způsoby podpory včetně informací, které mohou posílit úspěšnou realizaci projektu. Každá aktivita má své specifické cíle. Indikátory splnění naopak umožní systematicky sledovat pokrok projektu a poskytnou tak jasné měřítko úspěšnosti každé klíčové aktivity.

Klíčová aktivita 1

Oslovení a setkání odborníků a dojednání spolupráce

Tato klíčová aktivita zahrnuje identifikaci a kontaktování odborníků na prevenci v Preventivní skupině města Přerova a odborných pedagogů věnujících se prevenci na konkrétních středních školách včetně budoucího peer lektora. Cílem je navázat a dojednat konkrétní podobu vzájemné spolupráce a předat si zkušenosti z dané oblasti. Oslovení a svolávání setkání bude mít v díkci koordinátor Preventivní skupiny města Přerova.

Indikátor splnění: Šest oslovených odborníků a jeden peer lektor, čtyři uzavřené dohody o spolupráci a navázaných součinností.

Klíčová aktivita 2

Tvorba osnovy programu

Tato aktivita spočívá v návržení a tvorbě strukturované osnovy preventivně vzdělávacího projektu. Jde o vytvoření podrobného plánu obsahu spolu se specifickými oblastmi týkající se prevence protiprávního jednání včetně promyšlení případných materiálů, které budou použity během realizace projektu. Na tvorbě se budou podílet předem dojednaní odborníci, kteří vzejdou ze vzájemných dohod z klíčové aktivity 1.

Indikátor splnění: Vypracovaná a všemi dojednanými odborníky schválená osnova projektu.

Klíčová aktivita 3

Vytvoření vzdělávacích materiálů

Vytvoření úvodních prezentací k projektu, výukových materiálů a pracovních listů, na kterých se podílí tým projektu. Dále tvorba tištěných materiálů, jako jsou letáky nebo plakáty, které

budou distribuovány do konkrétních tříd ve školách. Základními zdroji jsou lidské zdroje pro tvorbu obsahu projektu a následnou distribuci materiálů. Cílem klíčové aktivity je vytvořit alespoň 5 různých vzdělávacích materiálů a distribuovat alespoň 500 kusů těchto tištěných materiálů do konce prvního čtvrtletí projektu.

Indikátor splnění: Zhotoveno minimálně pět různých typů funkčních vzdělávacích materiálů a vytištění alespoň 500 kusů těchto materiálů.

Klíčová aktivita 4

Zajistit propagaci projektu do škol a zmapovat zájemce

Klíčová aktivita se zabývá šířením informací o preventivně vzdělávacím projektu mezi středními školami a identifikací zájemců o účast. Cílem je zajistit, aby byl projekt v podvědomí škol a byl tak i do budoucna zajištěn zájem škol i pedagogického personálu.

Indikátor splnění: Osm oslovených středních škol, vytvořená evidence potvrzených zájemců o účast v projektu.

Klíčová aktivita 5

Organizace a realizace preventivně vzdělávacího projektu

Uskutečnění interaktivního preventivně vzdělávacího projektu zaměřeného na prevenci páchaní provinění. Setkání a vzájemná spolupráce se studenty absolvující středoškolské vzdělávání, práce se vzdělávacím materiálem. Vzájemná interakce a diskuse studentů a školního sociálního pracovníka či metodika prevence a odborníka z Preventivní skupiny, za přispění účasti mladistvého, který byl v minulosti odsouzen za protiprávní jednání. Cílem je uskutečnit na každé střední škole v Přerově alespoň dva preventivně vzdělávací projekty, celkem tedy šestnáct preventivně vzdělávacích programů během období projektu.

Indikátor splnění: Šestnáct uskutečněných preventivně vzdělávacích projektů a aktivit.

Klíčová aktivita 6

Pravidelné poradenství a podpora studentů

Poskytnutí možnosti návazného individuálního poradenství a podpory prostřednictvím školních sociálních pracovníků, školních metodiků prevence nebo výchovných poradců. Základními zdroji jsou zde čas a lidské zdroje zmíněných kompetentních odborníků. Cílem bylo poskytnout minimálně pět individuálních poradenství studentům v každém měsíci po dobu trvání této klíčové aktivity v projektu, na každé škole, kde bude projekt realizován.

Indikátor splnění: Individuální poradenství poskytnuté dvě stě studentům.

Klíčová aktivita 7

Rozšíření sociálních aktivit ve škole

Organizace dalších sociálních aktivit nebo akcí ve školním prostředí, jako jsou například sportovní turnaje, kulturní akce nebo dobrovolnické projekty, které budou sloužit k budování vztahů a vzájemné podpory mezi studenty a následně i jejich rodinnými příslušníky. Zásadní budou finanční prostředky na organizaci aktivit a lidské zdroje pro koordinaci a realizaci aktivit. Cílem je uskutečnit alespoň dvě sociální aktivity během období trvání projektu. Jednu pro studenty, dále pak jednu společnou aktivitu pro studenty a jejich rodinné příslušníky.

Indikátor splnění: Dvě zrealizované sociální aktivity, jedna pro studenty a druhá společně pro studenty a jejich rodinné příslušníky.

Klíčová aktivita 8

Hodnocení úspěšnosti projektu

Závěrečné zhodnocení je nezbytnou aktivitou v závěru projektu. Umožňuje zhodnotit dosažené výsledky a reflektovat, zda byly stanovené cíle dosaženy či zda byly plánované aktivity úspěšné. Zároveň závěrečné zhodnocení umožňuje identifikovat silné stránky projektu, ale také případné nedostatky nebo oblasti, které vyžadují další zdokonalení. Získané poznatky tak mohou posloužit jako základ pro budoucí rozhodnutí pro případné další realizace projektů a efektivní provádění preventivních aktivit. Hodnocení projektu bude ze dvou směrů. Ze strany účastníků projektu a také ze strany lektorů a odborníků podílejících se na realizaci projektu. Cílem je získat co nejvíce objektivních informací o zrealizovaném preventivně vzdělávacím projektu. Účastníci projektu dostanou již od samého začátku projektových aktivit papír, kde budou mít po každé aktivitě prostor zaznamenat své postřehy, podněty a doporučení k jednotlivé aktivitě. Na konci projektových aktivit proběhne společná diskuse s lektory, kde se mohou sdílet zkušenosti i nápady na zlepšení pro další realizaci projektu, které studenti v průběhu diskuse rovněž zaznamenají na papír, který poté anonymně odevzdají k tomuto účelu dané krabice. Dalším zdrojem zpětné vazby budou odborníci podílející se na realizaci projektu a lektori. Tito na konci každého uskutečněného preventivně vzdělávacího projektu písemně zhodnotí průběh projektu včetně jeho aktivit. V hodnocení se budou zabývat také mírou zapojení a vlastní aktivitou účastníků projektu, rozložením časové dotace na jednotlivé aktivity preventivně vzdělávacího projektu a případně i často kladené či opakující se otázky ze strany účastníků.

Indikátor splnění: Závěrečná zpráva s evaluací projektu, která bude obsahovat všechny zjištěné informace, analýzy a doporučení pro budoucí preventivní projekty.

11 Management rizik a návrhy preventivních opatření

Prevence páchání provinění mezi studenty středních škol představuje složitou a mnohdy výzvu plnou různorodých faktorů a potenciálních rizik. Aby byl preventivně vzdělávací projekt úspěšný a účinný, je nezbytné nejen identifikovat možná rizika, která by mohla ovlivnit jeho realizaci, ale také navrhnout preventivní opatření, která by těmto rizikům předcházela a minimalizovala jejich dopad.

Nedostatek podpory školského vedení

Riziko nedostatečné podpory ze strany školského vedení může brzdit plánovanou implementaci projektu a snižovat jeho účinnost.

Preventivní opatření: Získání aktivní podpory a zapojení školského vedení před začátkem programu. Uskutečnění prezentace programu vedení školy s důrazem na jeho potenciální přínosy a význam pro studenty.

Nedostatek zájmu studentů

Omezená a nízká účast studentů na preventivních aktivitách může snižovat dopad projektu a jeho schopnost dosáhnout stanovených cílů.

Preventivní opatření: Provádění průzkumů a konzultací se studenty před plánovaným spuštěním programu, aby se zjistily jejich zájmy a potřeby. Design projektu tak, aby reflektoval aktuální zájmy a témata relevantní pro studenty.

Nedostatek spolupráce s rodiči a rodinnými příslušníky

Nedostatečná spolupráce s rodiči a rodinnými příslušníky může ovlivnit úspěch projektu, jelikož rodinné prostředí hraje klíčovou roli při formování chování studentů.

Preventivní opatření: Je žádoucí aktivně komunikovat s rodiči, poskytovat jim relevantní informace o cílech a aktivitách projektu a podporovat jejich zapojení prostřednictvím pravidelné komunikace a společných akcí.

Konkurenční projekty nebo programy

Existence konkurenčních projektů nebo programů může rozptýlit pozornost a zájem studentů, školního personálu nebo rodičů a ovlivnit účinnost a úspěch projektu.

Preventivní opatření: Pravidelná komunikace s ostatními školami a organizacemi v komunitě, aby se zabránilo překryvu programů a zajištění koordinace a spolupráce. Aktivní

sledování aktuálních iniciativ a programů v komunitě a přizpůsobení plánu programu podle potřeb a zájmů studentů.

Nepředvídatelné události, jako je například další pandemie

Nepředvídatelné události, jako je například další pandemie Covidu, mohou výrazně ovlivnit průběh a realizaci projektu. Takové události mohou způsobit omezení školního provozu, omezení možnosti osobního setkávání nebo změnu priorit a zdrojů.

Preventivní opatření: Vytvoření plánu krizového řízení a připravenost na možné nepředvídatelné situace, například možnost přesunu aktivit do virtuálního prostředí, minimalizuje riziko nepředvídatelných událostí a umožňuje projektu pokračovat i v nejistých časech.

Nedostatek finančních prostředků

Omezené finanční zdroje mohou ovlivnit rozsah a kvalitu projektu, mohou vést k nedostatečnému pokrytí nákladů na materiály či další návazné aktivity. Nedostatek finančních prostředků může rovněž zpomalit nebo ohrozit samotnou realizaci projektu.

Preventivní opatření: Důkladné plánování rozpočtu a hledání možností financování mimo běžné rozpočtové zdroje školy, například granty, sponzorství od firem nebo spolupráce s místními neziskovými organizacemi.

Nedostatečná spolupráce s dalšími institucemi nebo organizacemi

Nedostatečná spolupráce s dalšími institucemi nebo organizacemi může snížit efektivitu a účinnost projektu. Nedostatečná spolupráce může vyvstat z nedostatečné komunikace, nesouladu v cílech nebo nedostatečného porozumění rolím a odpovědností jednotlivých partnerů.

Preventivní opatření: Aktivní budování partnerských vztahů s dalšími institucemi a organizacemi již v raných fázích plánování programu. Zajištění transparentní komunikace a pravidelných setkání s potenciálními partnery.

Nedostatečná technická podpora nebo vybavení

Nedostatečná technická podpora nebo nedostatečné vybavení může zpomalit nebo ohrozit realizaci projektu a ovlivnit i kvalitu projektu samotného.

Preventivní opatření: Zajištění potřebné technické podpory a vybavení před spuštěním programu. Pravidelná údržba a aktualizace technických zařízení pro minimalizaci rizika technických problémů.

Nedostatečná odborná kvalifikace lektorů

Nedostatečná odborná kvalifikace lektorů může ovlivnit kvalitu a účinnost vzdělávacích aktivit projektu. Pokud lektori nejsou dostatečně kvalifikovaní nebo nemají zkušenosti v dané oblasti, může to vést k nedostatečnému předávání znalostí a dovedností studentům. Nedostatečná odborná kvalifikace lektorů může také snižovat důvěryhodnost projektu a mít za následek nedostatek motivace u účastníků.

Preventivní opatření: Poskytnutí odpovídajícího školení a podpory lektorům zapojených do realizace programu, aby získal potřebné dovednosti a znalosti v oblasti prevence páchaní provinění a podpory studentů.

12 Výstupy, předpokládané výsledky a přidaná hodnota projektu

Vytvoření preventivně vzdělávacího projektu s příkladem aktivit představuje jeden z hlavních výstupů projektu. Tento projekt obsahuje i příklady vzdělávacích materiálů, zahrnující interaktivní cvičení a aktivity. Dalším významným výstupem je již samotná realizace příkladových vzdělávacích aktivit. Tyto aktivity zahrnují interaktivní besedy, nácviky dovedností a další aktivity zaměřené na prevenci páchaní provinění. Úspěšná realizace těchto aktivit bude klíčová pro dosažení stanovených cílů projektu a zajištění jejich pozitivního dopadu na cílovou skupinu. Dalším důležitým výstupem může také být zapojení dalších pracovníků školy do procesu projektu. Proškolením pedagogického sboru a školního personálu o cílech, obsahu a metodách preventivního programu bude zajištěno, že pracovníci budou plně informováni a připraveni se případně podílet na realizaci projektu a jeho dalších aktivitách.

Zvýšená informovanost studentů o rizicích spojených s pácháním provinění a osvojení si dovedností pro jejich řešení představuje také další zásadní výsledek projektu. To bude dosaženo prostřednictvím vzdělávacích aktivit a materiálů poskytnutých v rámci preventivně vzdělávacího programu. Posílení spolupráce mezi školou a rodinami studentů může být dalším důležitým výsledkem projektu. Zlepšení komunikace a spolupráce mezi školou a rodinami studentů přispěje k efektivní prevenci páchaní provinění a podpoře celkového rozvoje studentů.

Aktivity preventivně vzdělávacího projektu mají přispět k prevenci páchaní provinění mladistvých studentů. Lze však i očekávat, že mohou přispět k podpoře osobního rozvoje a sebepoznání. Účastníci projektu budou mít příležitost prozkoumat a rozvíjet své osobní dovednosti a schopnosti prostřednictvím aktivit zaměřených na prevenci páchaní provinění. Tím se posílí jejich sebevědomí, rozhodovací schopnosti a odolnost vůči negativním vlivům okolí. Takový rozvoj osobnosti přispěje nejen k individuálnímu růstu účastníků, ale i k vytvoření pozitivního prostředí ve škole a komunitě. Zároveň je možné očekávat, že studenti, kteří se účastní tohoto preventivně vzdělávacího projektu ve škole, mohou pak případně nově získané dovednosti a zkušenosti šířit dál mezi své kamarády a vrstevníky i mimo školní prostředí. Další přidanou hodnotou projektu může být posílení soudržnosti třídy. Účastníci projektu, kteří jsou součástí jedné třídy, budou mít příležitost prohloubit své vztahy a zlepšit spolupráci mezi sebou. Prostřednictvím aktivit projektu se posílí týmový duch třídy a

vzájemná důvěra, což může přispět k pozitivní atmosféře ve třídě a podpořit také sdílení nových znalostí a dovedností.

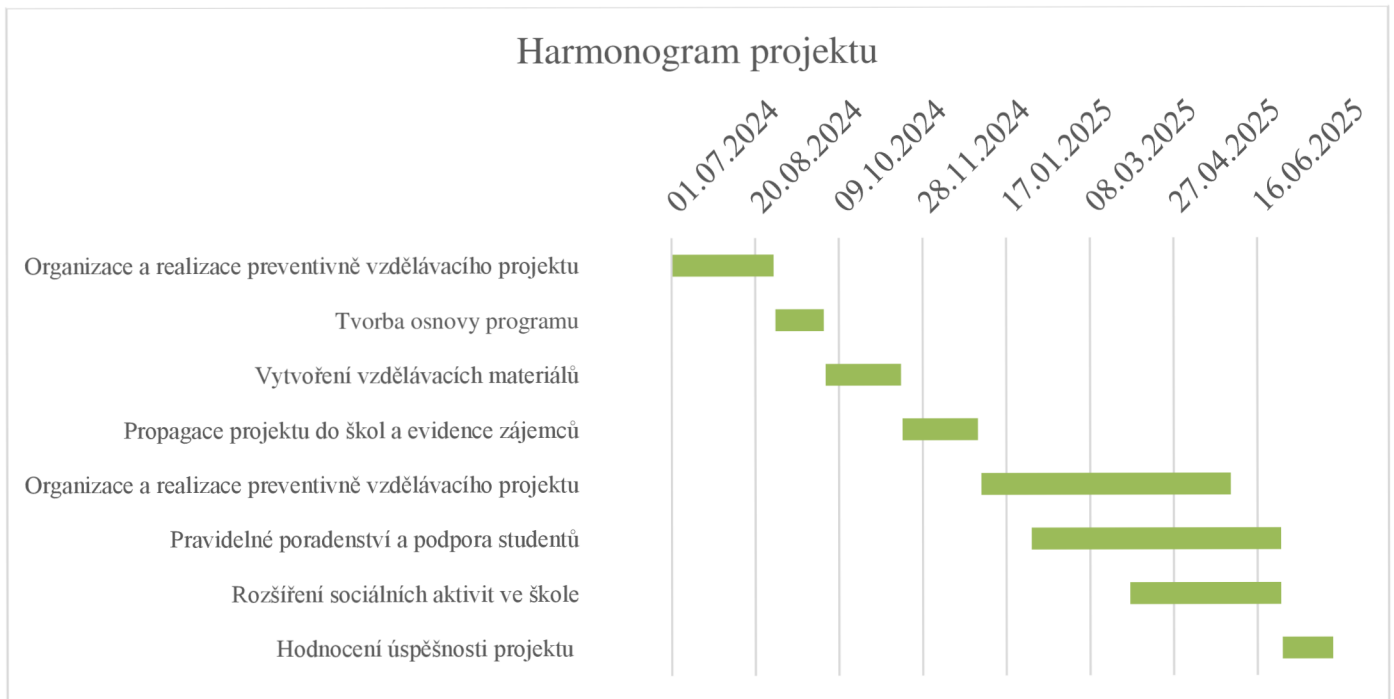
13 Harmonogram projektu

Harmonogram poskytuje přehled o časovém rámci každé klíčové aktivity projektu od začátku do konce projektu. Každá aktivita má stanovený časový interval, ve kterém by měla být dokončena. Tímto způsobem lze sledovat průběh projektu a zajistit, aby jednotlivé aktivity byly dokončeny včas a bez problémů. Je však nutné počítat i s rizikem v podobě zpoždění některých aktivit, tudíž může nastat situace, kdy se opozdí další návazné aktivity, a tím bude realizace projektu celkově trvat déle, než se očekávalo. Předkládaný harmonogram popisuje plánované časové rozmezí jednotlivých fází projektu, což umožňuje transparentní sledování pokroku projektu a včasné identifikování možných zpoždění či problémů.

Realizace projektu je stanovena na období jednoho školního roku, s lehkým přesahem. Tedy konkrétně od 1. července 2024 do 31. července 2025 a to na území města Přerova s kapacitou maximálního počtu třiceti studentů jedné třídy, která se bude v jeden okamžik účastnit a podílet na aktivitách preventivně vzdělávacího projektu.

- Setkávání odborníků se plánuje v termínu od 1. 7. do 31. 8. 2024.
- Tvorba osnovy projektu bude v časovém rozmezí od 1. 9. do 30. 9. 2024.
- S vytvořením vzdělávacích materiálů se počítá od 1. 10. 2024 do 15. 11. 2024.
- Následuje propagace v rozmezí 16. 11. 2024 až 31. 12. 2024.
- Organizace a realizace projektu proběhne v období od 2. 1. 2025 do 31. 5. 2025.
- S pravidelným poradenstvím a podporou studentů se počítá pro období od 1. 2. 2025 do 30. 6. 2025.
- Následuje rozšíření sociálních aktivit ve škole, a to se plánuje v období od 1. 4. 2025 do 30. 6. 2025.
- Hodnocení úspěšnosti projektu se bude realizovat v období od 1.7.2025 do 31.7.2025.

Graf 1 Harmonogram projektu

Zdroj: vlastní zpracování

14 Rozpočet projektu

Rozpočet projektu obecně je klíčovým nástrojem pro plánování a správu finančních prostředků v rámci realizací projektu. Předkládaný rozpočet popisuje plánované náklady na jednotlivé činnosti a aktivity projektu, a to včetně personálních výdajů, služeb a spotřebních výdajů. Cílem tohoto rozpočtu je poskytnout přehled o finančních potřebách projektu a zajistit transparentnost využití finančních prostředků. Rozpočet je sestaven s ohledem na potřeby projektu a v souladu s jeho cíli a plánovanými aktivitami. Jednotlivé položky rozpočtu byly odhadnuty na základě reálných potřeb a cenových nabídek od dodavatelů či poskytovatelů služeb. Předložený rozpočet poskytuje základ pro správu finančních prostředků projektu a pomůže zajistit úspěšnou realizaci našich plánovaných aktivit.

Tabulka 1 Rozpočet projektu

Katego- rie	Popis nákladů	Plánovaný počet	Náklady za jednotku	Celkem
Personální výdaje	Odměny pro koordinátory	2 osoby	15 000 Kč	30 000 Kč
	Odměny pro lek- tory	4 osoby	13 000 Kč	52 000 Kč
	Odměna pro peer lektora	1 osoba	12 000 Kč	12 000 Kč
	IT specialita a grafik	2 osoby	4 000 Kč	8 000 Kč
	Supervize a odborné kon- sultace	2 osoby	5 000 Kč	10 000 Kč
Spotřební výdaje	Nákup knih a studijních materiálů		3 000 Kč	3 000 Kč
	Notebook včetně licence na software		15 000 Kč	15 000 Kč
	Tvorba a tisk materiálů k výuce	500 ks	30 Kč	15 000 Kč
	Tvorba a tisk letáků k pro- pagaci	500 ks	10 Kč	5 000 Kč
	Administrativní náklady		3 000 Kč	3 000 Kč
	Drobné spotřební výdaje		3 000 Kč	3 000 Kč
	Náklady na pořádání akcí a aktivit		20 000 Kč	20 000 Kč
	Nákup materiálů a potřeb na akce		10 000 Kč	10 000 Kč

Služby	Cestovní náklady	7 000 Kč	7 000 Kč
	Občerstvení	5 000 Kč	5 000 Kč
	Rezervní fond	5 000 Kč	5 000 Kč
Náklady projektu celkem			203 000 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

15 Strukturované představení intervenční logiky projektu

Tabulka znázorňuje, jak cíle projektu souvisí s klíčovými aktivitami a jak lze následně měřit úspěch projektu pomocí indikátorů v určitém časovém období.

Tabulka 2 Strukturované představení intervenční logiky projektu

Cíle	Klíčové aktivity	Indikátory	Harmonogram
Vytvoření preventivně vzdělávacího projektu včetně příkladů možných aktivit v projektu	Oslovení a setkání odborníků. Tvorba osnovy projektu. Vytvoření vzdělávacích materiálů. Propagace projektu do škol.	Počet odborníků a počet setkání odborníků projektu. Dokončení osnovy projektu. Vytvoření vzdělávacích materiálů k projektu. Počet oslovených škol.	Červenec 2024- prosinec 2024
Upevnění třídního kolektivu a vazeb s vrstevníky	Realizace projektu včetně podpory rozvoje mezilidských vztahů ve školním prostředí. Podpůrná setkání pro studenty. Realizace sociálních aktivit zaměřených na komunikaci a týmovou spolupráci.	Počet uskutečněných preventivně vzdělávacích aktivit. Počet konzultací a podpůrných setkávání. Počet zrealizovaných sociálních aktivit zaměřených na komunikaci a týmovou spolupráci.	Leden 2025- červen 2025
Posílení sociálních dovedností u mladistvých studentů	Organizace a realizace projektu za využití příkladů aktivit preventivně vzdělávacího projektu. Poskytování individuálního poradenství a podpory. Rozšíření sociálních aktivit ve škole.	Počet tříd, ve kterých byl zrealizován preventivně vzdělávací projekt. Počet poskytnutých individuálních poradenství. Počet uspořádaných sociálních aktivit.	Leden 2025- červen 2025

<p>Získat zpětnou vazbu k projektu</p>	<p>Hodnocení úspěšnosti projektu.</p>	<p>Zpětná vazba od účastníků projektu. Zpětná vazba od lektorů a odborníků podílejících se na realizaci projektu. Závěrečná zpráva s evaluací projektu.</p>	<p>Červenec 2025</p>
--	---------------------------------------	---	----------------------

Zdroj: vlastní zpracování

Závěr

Bakalářský projekt se zaměřuje na prevenci páchaní protiprávního jednání mladistvých studentů ve věku 15–18 let. Prevence protiprávního jednání mladistvých je komplexním úkolem, který vyžaduje aktivní zapojení všech relevantních aktérů ve školním prostředí i mimo něj. Je důležité neustále zdůrazňovat význam prevence a posilovat spolupráci mezi školami, rodinami, komunitami a dalšími institucemi, aby bylo možné účinněji reagovat na potřeby mladých lidí a podporovat jejich zdravý vývoj. Školská sociální práce v této oblasti hraje klíčovou roli, avšak je třeba ji dále rozvíjet a posilovat její postavení ve školství. Cílem tohoto projektu nebylo pouze vytvoření preventivně vzdělávacího projektu s příkladem aktivit, ale i poskytnout studentům nástroje a dovednosti k identifikaci a řešení rizikových situací, které mohou vést k páchaní provinění. Projekt klade důraz na aktuálnost a relevantnost témat pro studenty, jakož i na individuální potřeby a zkušenosti jednotlivých studentů.

Teoretická část práce se zaměřuje na legislativní rámec týkající se mladistvých pachatelů, opatření ukládána mladistvým a rizikové chování. Dále byla představena školská sociální práce a role školského sociálního pracovníka a význam jeho zapojení do prevence protiprávního chování mladistvých. Pokud tato pozice na školách chybí, může realizace projektu případně posloužit jako podnět k jejich vytvoření nebo podpoře zájmu o jejich budoucí vznik.

Projekt je navržen jako modelový s důrazem na praktickou použitelnost a relevanci pro školní prostředí v Přerově. Práce dále obsahuje informace k preventivně vzdělávacímu projektu, konkrétně k jeho cílům, klíčovým aktivitám a dalšímu zajištění. Tento projekt má za cíl aktivně přispět k prevenci protiprávního jednání mladistvých studentů a poskytnout jim prostředky a znalosti pro zodpovědné a bezpečné chování ve školním prostředí i mimo něj. Zásadní je i důraz na individuální podporu mladistvého s cílem vytvořit podpůrné a bezpečné prostředí pro rozvoj mladých lidí a snížit riziko jejich zapojení do páchaní provinění.

Závěrem této práce je také poukázat na význam prevence protiprávního jednání mladistvých ve školním prostředí a potřebu komplexního přístupu k této problematice. Prevence by měla být klíčovou součástí sociální práce ve školství, a to nejen z důvodu rostoucího výskytu výchovných a sociálních výzev, kterým jsou mladí lidé v současném světě vystaveni. Je nezbytné si uvědomit, že prevence má dlouhodobý dopad na život jedince a může ovlivnit

jeho budoucnost. Proto je poskytování včasné podpory a intervenčních opatření, která pomohou mladým lidem vyhnout se páčání provinění a rozvíjet pozitivní a zdravé chování ve školním a sociálním prostředí tak zásadní.

Realizace projektu je plánována na období jednoho školního roku s maximální kapacitou třiceti studentů alespoň jedné třídy na každé z osmi středních škol v Přerově. Cílem je realizovat alespoň dva projekty v každé ze škol v uvedeném období a poskytnout pak preventivní vzdělávací projekt co největšímu počtu mladých lidí v městě Přerově.

Bibliografie

- AGENTURA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. 2023. Multidisciplinární spolupráce institucí. Online. Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/oblasti-podpory/vzdelavani/multidisciplinari-spoluprace-instituci/>. [citováno 2024-01-13].
- AUTORSKÝ TÝM APIV B. 2023. Pozice sociálního pedagoga ve škole. Učitelské noviny, 126(3), 21-23.
- BEKOVÁ, Anna. 2023. Case management jako nástroj práce sociálních pedagogů a sociálních pracovníků ve školách. *Prevence*, 20(2), 18-20.
- BENDL, S., J. HANUŠOVÁ a M. LINKOVÁ. 2016. Žák s problémovým chováním: cesta institucionální pomoci. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-703-3.
- BURYOVÁ, Ivona. 2019. Sociální politika. Karviná: Slezská univerzita v Opavě, Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné. ISBN 987-80-7510-365-9.
- CENTRUM PRIMÁRNÍ PREVENCE. Online. P-CENTRUM. Dostupné z: <https://www.p-centrum.cz/centrum-primarni-prevence/>. [citováno 2023-12-08].
- CIBULKA Karel a Veronika CIBULKOVÁ. 2005. Trestní právo. Brno: Institut vzdělávání SOKRATES, s.r.o. ISBN 80-86572-21-8.
- DATABÁZE KNIH. 2023. Online. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/citaty/henry-ford-23171>. [citováno 2024-02-05].
- DOLEJŠ, Martin. 2010. Efektivní včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. ISBN 978-80-244-2642-6.
- FISCHER Slavomír a Jiří ŠKODA. 2009. Sociální patologie: Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2781-3.
- GULOVÁ, Lenka. 2011. Sociální práce. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3379-1.
- HARTL Pavel a Helena HARTLOVÁ. 2009. Psychologický slovník. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-569-1.
- HARTL, Pavel. 1993. Psychologický slovník. Praha: Nakladatelství Budka. ISBN 80-90 15 49-0-5
- HOLUB, Martin. 2015. Přínos sociálního pracovníka v rámci multidisciplinárního dialogu. *Sešit sociální práce. Ministerstvo práce a sociálních věcí, č.3*, s. 14-19. ISBN 978-80-7421-136-2.
- HURYCHOVÁ Eva a Blanka PTÁČKOVÁ. 2022. Sociální práce ve školství. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-3313-0.

- HURYCHOVÁ, Eva. 2017. Školská sociální práce. Listy sociální práce. 3. díl, roč. V, č. 10. ISSN 2336-2332.
- KAPPA-HELP-CENTRUM SOCIÁLNÍ PREVENCE. Online. KAPPA-HELP-Centrum pomoci. Dostupné z: https://www.kappa-help.cz/ePrimarni_prevence/index.htm. [citováno 2024-01-05].
- KOPŘIVA, Karel. 2011. Lidský vztah jako součást profese. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-922-4.
- KRAUS, Blahoslav. 2008. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
- KREBS, Vojtěch a kolektiv. 2015. Sociální politika. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7357-585-4.
- MALÁ Eva a Pavel PAVLOVSKÝ. 2002. Psychiatrie: Učebnice pro zdravotní sestry a další pomocné profese. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-723-7.
- MATOUŠEK, O., J. KOLÁČKOVÁ, P. KODYMOVÁ (eds.). 2005. Sociální práce v praxi. Specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Praha: Portál. s. 267-281. ISBN 80-7367-002-X.
- MATOUŠEK, Oldřich. 2001. Základy sociální práce. Praha: Portál. ISBN 80-7178-473-7.
- MATOUŠEK, Oldřich. 2003. Slovník sociální práce. Praha: Portál. ISBN 80-7178-549-0.
- MATOUŠEK, Oldřich. 2013. Encyklopedie sociální práce. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0366-7.
- MATOUŠKOVÁ Ivana a Dana Vrabcová. 2015. Vhodné podmínky pro fungování multidisciplinárního týmu. Sešit sociální práce. Ministerstvo práce a sociálních věcí, č.3, s. 20-27. ISBN 978-80-7421-136-2.
- MATULAYOVÁ Tatiana a Nataša MATULAYOVÁ. 2006. Školská sociální práce – potřeba a perspektivy. In Sociální práce / Sociální práce, 2006, roč. 6, č. 1, s. 101–108. ISSN: 1213-6204.
- MATULAYOVÁ, Tatiana. 2017. Úvod – role sociálního pracovníka ve školství. Sešit sociální práce. Ministerstvo práce a sociálních věcí, č.1, s. 9-12. ISBN 978-80-7421-136-2.
- MIOVSKÝ, Michal. Historie a současné pojetí primární prevence rizikového chování v České republice. In MIOVSKÝ, M., L. SKÁCELOVÁ, J. ZAPLETALOVÁ a P. NOVÁK (eds.). 2010. Primární prevence rizikového chování ve školství. Praha: TOGGA. ISBN 978-80-87258-7.
- MŠMT. 2010. Metodické doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních (čj.

- 21291/2010-28). Online. Dostupné z: https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.msmt.cz%2Fupoads%2FMetodicke_doporuceni_uvodni_cast.doc&wdOrigin=BROWSELINK. [staženo: 2023-11-08].
- MŠMT. 2019. Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019-2027. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/narodni_strategie_primarni_prevence_2019_27.pdf [staženo: 2023-10-15].
- NAKONEČNÝ, Milan. 1996. Motivace lidského chování. Praha: Academia. ISBN 80-200-0592-7.
- NAVRÁTIL, Pavel. 2001. Teorie a metody sociální práce. Brno: Zeman. ISBN 80-903070-0-0.
- NERUDOVÁ, Marcela. Mládež. In ŠTERN, P., L. OUŘEDNÍČKOVÁ a D. DOUBRAVOVÁ (eds.). 2010. Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-757-2.
- PAYNE, Malcolm. 2014. Modern Social Work Theory. Palgrave Macmillan, 4th edition. ISBN 978-0-230-24960-8.
- POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. Statistické přehledy kriminality za rok 2022. [online]. 31. 1. 2023 [cit. 2014-1-7] Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2022.aspx>
- PREVENCE PRO STŘEDNÍ ŠKOLY. Online. Sdružení D. Dostupné z: <https://www.sdruzenid.cz/prevence-pro-stredni-skoly>. [citováno 2023-12-02].
- SEJČOVÁ, Ľuboslava. 2002. Osobnostná charakteristika delikventnej mládeže v Slovenskej republike. Kriminalistika., roč. 35, č. 4, s. 293-303. ISSN 1210-9150.
- SKYBA, Michaela. 2013. Pôsobenie sociálneho pracovníka a sociálnej pracovníčky v školskom prostredí z pohľadu učiteľov a učiteliek. Sociální práce/Sociálna práca, č. 2/2003, s.63-70. ISSN: 1213-6204.
- SKYBA, Michaela. 2018. Teoretické východiská školskej sociálnej práce na Slovensku. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. ISBN 978-80-555-2096-4.
- ŠIRŮČKOVÁ, Michaela. Rizikové chování. In MIOVSKÝ, Michal a kol. 2012. Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování. Praha: TOGGA. ISBN 978-80-87258-89-7.
- ŠTERN, P., L. OUŘEDNÍČKOVÁ a D. DOUBRAVOVÁ (eds.). 2010. Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-757-2.

- ŠVANCAR Radmil a Jiří DANĚK. 2022. Pomyslný most mezi školou a okolím. Učitelské noviny, 125(46), 9-11.
- ŠVANCAR, Radmil. 2023. Jak pomoci dětem v nouzi. Učitelské noviny. 126(8), 4-7.
- TOKÁROVÁ, Anna a Tatiana MATULAYOVÁ. Školní sociální pracovník. In MATOUŠEK, Oldřich a kol. 2013. Encyklopedie sociální práce. Praha: Portál. s. 470–472. ISBN 978-80-262-0366-7.
- VÁGNEROVÁ, Marie. 2004. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál. ISBN 80-7178-802-3.
- VÁGNEROVÁ, Marie. 2012. Vývojová psychologie: dětství a dospívání. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.
- VALENTOVÁ, Helena. 2011. Role sociálního pracovníka na základní škole (diplomová práce). Univerzita Karlova v Praze, Fakulta filozofická, Katedra sociální práce.
- VEČEŘA, Miloš. 1993. Sociální stát: východiska a přístupy. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta. ISBN 80-210-0648-X.
- WORLD HEALTH ORGANIZATION. 2018. International Classification of Diseases for Mortality and Morbidity Statistics (11th ed.). [online]. [cit. 2023-12-12]. Dostupné z: <https://www.who.int/standards/classifications>.
- Zákon č. 141/1961 Sb. dne 16. února 1961, zákon o trestním řízení soudním (trestní řád).
- Zákon č. 218/2003 Sb. ze dne 16. června 2003, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.
- Zákon č. 359/1999 Sb. ze dne 6. října 1999, o sociálně-právní ochraně dětí.
- Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 2. února 2009, trestní zákoník.
- ZEHR, Howard. 2015. Little Book of Restorative Justice. Nakladatelství: Skyhorse Publishing. ISBN 1561488232.

Seznam grafů a tabulek

Graf 1 Harmonogram projektu	54
Tabulka 1 Rozpočet projektu	55
Tabulka 2 Strukturované představení intervenční logiky projektu	57

Přílohy

Příloha 1

Příklady aktivit, které je možné realizovat v Preventivně vzdělávacím projektu pro mladistvé studenty ve věku 15 - 18 let.

Příklady aktivit jsou vytvořené autorem projektu za inspirace Probačního projektu PUNKT – Průšvihy Už Nedělám, Kámo. Tečka, který vznikl ve spolupráci Probační a mediační služby s organizací RUBIKON Centrum v roce 2013.

1. Rozehřívací hra

Cíl aktivity

Cílem aktivity je tzn. „prolomit ledy“ seznámit se s lektory a naladit se na další společnou práci v rámci preventivně vzdělávacího programu.

Činnost

Na úvod, „rozehřátí“ rozdáte studentům kartičky, kde jsou předepsané řádky ve smyslu: nejoblíbenější barva, můj nejoblíbenější film, oblíbené jídlo, co rád/a dělám se svým volným časem. Každý ze studentů bude mít za úkol kartičku vyplnit a poté ji odevzdat lektorovi. Předem všichni vědí, že lektori na střídačku budou kartičky přede všemi číst a studenti budou tipovat či která kartička je. Každý účastník pak bude mít možnost o sobě říct i něco dalšího, bude-li chtít. Předpokládá se, že nikdo ze studentů nebude chtít začít, proto se aktivně zapojí i lektori a začnou číst své kartičky navzájem.

Délka trvání aktivity

40 minut – 1 hodina (dle počtu účastníků v programu)

Pomůcky

Papírové čtvrtky s vytisknutou kartou k vyplnění, psací potřeby

Pracovní list k Rozehřívací hře

The worksheet is enclosed in a large rectangular border. It contains five smaller rectangular boxes, each with a text prompt in bold black font. The boxes are arranged as follows: one in the top-left, one in the top-right, one in the center, one in the bottom-left, and one in the bottom-right.

Nejoblíbenější barva

Můj nejoblíbenější film

Jmenuji se

Co rád/a dělám se svým volným čase

Oblíbené jídlo

Zdroj obrázku: vlastní tvorba autora projektu

2. Zavzpomínej si a tvoř

Cíl aktivity

Cílem aktivity je za pomoci artefietické techniky, umožnit mladistvým studentům uvědomit si své prožitky a s nimi spojené emoce v předchozích třech dnech, a to v bezpečném prostředí.

Činnost

Každému ze studentů se rozdají noviny. Následně dostanou studenti instrukci, aby zavřeli oči. Mají za úkol si vybavit, co se dělo v předešlých třech dnech. Úkolem je zavzpomínat na to, co jim udělalo radost a co je naopak naštvalo případně rozčílilo a vzpomenou si na to, jak se u toho cítili. Během toho mohou pracovat s novinami. Můžou je různě trhat, stříhat, mačkat, škusbat, co komu vyhovuje, tak aby do novin přenesli radost, vztek i případnou zlost. Stále by měli mít zavřené oči. Všichni budou předem vědět, kolik budou mít času a 10 minut před jeho vypršením na to budou upozorněni. Následně budou mít za úkol, aby všechny své emoce a pocity, které prožívali, propojili s barvami a následně je přenesli na papír a namalovali. Následovat by měla reflexe a společná debata. Zároveň budou všichni upozorněni, že pokud jim bude něco nepříjemné, rozhodně se nemusí bát to říct a mají možnost využít tzv. STOPku a nemusejí říkat k úkolu nic. Nakreslený obrázek studentům zůstane a mohou si ho odnést domů.

Délka trvání

1,5 – 2 hodiny

Pomůcky

Noviny, nůžky, papírové čtvrtky, vodové barvy, štětce, kelímky, voda, ubrus či jiná podložka

3. My a naše tělo

Cíl aktivity

Zamysleli jste se někdy nad tím, jak naše tělo reaguje v různých situacích? Dejte tomu šanci. Jde o to, že naše tělo je v podstatě prvním pomocníkem při kontrole našeho chování. Je to právě naše tělo, které začne vysílat varovné signály ještě dávno předtím, než zbystříme a začneme se zamýšlet. Rozhodně se vyplatí tyto varovné signály našeho těla nepřehlížet. Cílem aktivity je pomoci studentům lépe porozumět spojení mezi jejich emocemi a fyzickými projevy v těle. Dále pak naučit je rozpoznávat varovné signály, které by mohly naznačovat potenciálně rizikové situace.

Činnost

Můžete navázat na předchozí cvičení a vrátit se ke konkrétním situacím, které studenta naštvaly nebo rozčilily v posledních třech dnech. Studenti si zkusí znovu vybavit emoce a pocity, které prožívali a zkusí se zamyslet nad tím, co se dělo s jejich tělem. Vnímali jste nějaké varovné signály těla ještě předtím, než jste se naštváli a začali nějak reagovat?

Zkuste si vytvořit pomocí diagramů vlastní tělesné mapy, kde můžete zaznamenat, jaké fyzické reakce jste cítili ve svém těle v těchto různých situacích, které vás naštvály či rozčilily. Označte nebo případně dokreslete pomocí diagramů různé části těla, kde jste cítili fyzické projevy emocí.

K vaší tělesné mapě můžete připojit poznámky nebo reflexe, ve kterých popíšete, jaké pocity a myšlenky jste měli v dané situaci, a jak jste reagovali na fyzické projevy ve svém těle.

Po dokončení tělesné mapy mohou mít studenti možnost ji prezentovat ostatním ve skupině a sdílet své pozorování a zkušenosti. Mohou se také zapojit do diskuse o tom, jak lépe rozpoznávat a reagovat na fyzické signály svého těla spojené s emocemi.

Délka trvání

1 – 1,5 hodiny

Pomůcky

Diagramy pro tvorbu tělesné mapy, psací potřeby

Pracovní list k aktivitě My a naše tělo

Zdroj obrázku: <https://www.istockphoto.com/cs/vektor/houman-body-%C4%8D%C3%A1sti-ploch%C3%A9-%C4%8D%C3%A1ry-ikony-nastavit-mu%C5%BE%C5%BEensk%C3%A1-hlava-mozkov%C3%BD-nos-%C3%BAsta-noha-gm1163491381-319491067>.

Příklad obměny zadání

Pro tuto aktivitu lze zvolit širokou škálu emocí a situací, které mohou být propojeny s prevencí páchaní provinění. Níže je uvedeno několik dalších příkladů emocí a situací, které by mohly být rovněž vhodné pro tuto aktivitu, pokud se lektor rozhodne nenavázat na předchozí úkol. Studentům budou emoce a situace předem předneseny a následně budou opět zaznamenávat tělesné projevy spojené s těmito konkrétními emocemi a situacemi.

1. Strach

Situace, ve kterých se studenti mohou cítit vystrašení či v ohrožení. Příkladem může být setkání s neznámým prostředím, vyjadřování názoru v rozporu s ostatními nebo potenciální konfliktové situace.

2. Frustrace

Situace, ve kterých se studenti mohou cítit frustrovaní nebo naštvaní. Například při nespravedlivém zacházení, neúspěchu při plnění úkolů nebo při konfliktech s ostatními.

3. Stres

Situace, ve kterých se studenti mohou cítit pod tlakem nebo přetížení. Může to být při zvládnutí školních povinností, ale i při plánování budoucnosti nebo při zvládnutí osobních problémů.

4. Nejistota

Situace, ve kterých se studenti mohou cítit nejistí nebo zmatení. Můžou se takto cítit například při rozhodování o budoucnosti, při změnách ve vztazích nebo při konfrontaci s neznámými situacemi.

5. Pocit vyčlenění

Situace, ve kterých se studenti mohou cítit izolovaní nebo opuštění. To se může objevit například při pocitu nedostatečného zapojení do skupiny nebo při pocitu nedostatečné podpory ze strany rodiny.

6. Nadměrná sebedůvěra

Situace, ve kterých se studenti mohou cítit příliš jistí a nezranitelní. Například při pokušení riskovat nebo ignorovat rizika, při nerespektování pravidel nebo při manipulaci s ostatními.

4. Rozhoduj se sám za sebe

Cíl aktivity

Cílem aktivity je pomocí scénáře situací a hraní rolí poskytnout studentům příležitost k prozkoumání různých rozhodovacích procesů. Aktivita má vést k posílení jejich schopností rozhodovat sami za sebe v náročných situacích, kterým mohou čelit v každodenním životě či jsou pod tlakem okolí.

Činnost

Vytvořte scénáře různých situací, ve kterých se studenti budou muset bez dlouhého přemýšlení rozhodnout. Může jít například o situace, kdy jsou pod tlakem vrstevníků k účasti na nelegální aktivitě nebo k porušení pravidel. Studenti mohou hrát různé role v těchto scénářích a poté diskutovat o tom, jak by se mohli rozhodnout sami za sebe a odolat tlaku ostatních.

Příklady několika konkrétních scénářů situací, které lze v rámci této aktivity zrealizovat.

Třídu rozdělte do čtyř skupin a každá z nich dostane jedno zadání se konkrétní situací. Skupiny dostanou předem stanovený čas na přípravu i realizaci úkolu a konkrétní situaci následně zahrají před třídou. Ostatní dostanou papírové čtvrtky, na které si budou zaznamenávat nápady, podněty a postřehy o tom, jak by se zachovali v dané situaci oni sami. Poté, co se odehrají všechny scénky, by měla následovat společná diskuse či případné sdílení vlastních zkušeností, které studentům pomohly v situacích, kdy se měli rozhodovat sami za sebe a nebylo to pro ně jednoduché. Sdílet mohou pozitivní i negativní zkušenost, tak aby mohli studenti posílit své schopnosti v rozhodování a chránit se tak před případnými nežádoucími situacemi a následnými dopady.

1. Situace s alkoholem a drogami

Studenti se ocitnou na večírku, kde se začne podávat alkohol a drogy. Jsou konfrontováni s tlakem vrstevníků, kteří je povzbuzují k účasti. Studenti se budou muset rychle rozhodnout, zda budou odolávat tlaku a zůstanou stát pevně u svých zásad, nebo podlehnou tlaku a zúčastní se.

2. Situace s protiprávním jednáním

Studenti se dostanou do situace, kdy jsou během volné hodiny svědky protiprávního jednání, vandalizace majetku nebo krádeže. Budou se muset rychle rozhodnout, zda budou pasivní a nechají to být, nebo budou aktivní a podniknou kroky k prevenci či nahlášení tohoto protiprávního jednání.

3. Situace s tlakem vrstevníků

Dva studenti jsou podněcováni spolužáky, aby porušili pravidla a zapojili do agresivního chování, fyzického napadení studentů jiné školy. Jde o osobní problém jednoho ze studentů, který si však přizve další spolužáky a s těmi se snaží do věci vtáhnout další dva. Ti se budou muset rozhodnout, zda budou odolávat tlaku a zůstanou věrní svým hodnotám a morálním principům, nebo podlehnou tlaku a zapojí se do nežádoucího chování.

4. Situace se sexuálním nátlakem

Studenti se ocitnou v situaci, kdy mají možnost zapojit se do rizikového chování, které by mohlo mít negativní následky pro všechny zúčastněné. Spolužák těžce nese rozchod se slečnou z vedlejší třídy. V mobilním telefonu má intimní fotografie dotyčné slečny a má v úmyslu je rozeslat do online školních skupin či prostřednictvím dalších kamarádů do sociálních sítí. Po spolužácích žádá, aby tyto fotografie rovněž rozeslali svým dalším kamarádům. Jak se spolužáci zachovají?

Délka trvání

1,5 – 2 hodiny

Pomůcky

Papírové čtvrtky, psací potřeby, papírové čtvrtky s předepsanými situacemi

5. Cesta ke změně

Cíl aktivity

Cílem aktivity je pomocí interaktivní panelová diskuse poskytnout studentům hlubší vhled do problematiky protiprávního jednání a provinění a přiblížit je k možnostem prevence a resocializace. Mladistvý host, peer lektor, by mohl být inspirací pro studenty a motivací k pozitivní změně ve svém životě a komunitě.

Činnost

Tato aktivita umožní studentům zaujmout aktivní roli při hledání alternativních řešení pro mladistvého v rizikových situacích. Pomůže jim lépe porozumět tomu, jak se rozhodnutí a chování mohou promítnout na životní cestu a budoucnost jednotlivce.

1. Příběh odsouzeného mladistvého

Peer lektor začne vyprávět svůj příběh až do určitého bodu, kde došlo k rozhodnutí, které vedlo ke spáchání trestné činnosti, konkrétně provinění. Příběh může obsahovat různé rozhodovací okamžiky a situace, ve kterých se mladistvý ocitl.

2. Zastavení vyprávění a diskuse

Druhý lektor zastaví vyprávění v klíčovém bodě a diskutuje s peer lektorem a studenty o možnostech, jak by se situace mohla vyvíjet jinak. Studenti by měli mít příležitost navrhnout alternativní kroky a rozhodnutí, které by mohly vést k odlišnému výsledku.

3. Skupinová práce na řešení problému

Studenti se rozdělí do menších skupin a pracují na řešení problému. Mohou diskutovat o různých strategiích a možnostech, jak by mohl peer lektor, dříve mladistvý pachatel, reagovat jinak na danou situaci, aby se vyhnul spáchání protiprávního jednání.

4. Prezentace a diskuse

Každá skupina představí své návrhy a diskutuje o jejich přínosu a proveditelnosti. Moderátor může vést diskusi o tom, jak různá rozhodnutí mohou mít vliv na život mladistvého a jeho okolí, a jaké jsou důsledky různých akcí.

5. Shrnutí a závěr

Lektor shrne hlavní myšlenky a závěry z diskuse a zdůrazní důležitost uvažování o následcích svých rozhodnutí. Peer lektor může sdílet své reflexe a poučení z této interaktivní části. Peer lektor zároveň dovypráví celý svůj příběh, včetně své aktuální životní situace.

Délka trvání

2 – 3 hodiny

Pomůcky

Flip chart tabule, papírové archy pro flip chart, papírové čtvrtky, fixy, psací potřeby

Anotace

Bakalářský projekt se zaměřuje na vytvoření preventivně vzdělávacího projektu včetně příkladů možných aktivit zaměřených na prevenci páchaní provinění u studentů středoškolského věku ve městě Přerov. Cílem projektu je poskytnout studentům nástroje a dovednosti k identifikaci a řešení rizikových situací spojených s možným pácháním provinění. S využitím teoretických poznatků a místní znalosti byl vytvořen modelový projekt, který může sloužit jako inspirace pro další rozvoj preventivních aktivit na středních školách. Práce zdůrazňuje také důležitost role školního sociálního pracovníka a šíření osvěty o prevenci mezi pedagogy, rodiči a dalšími zúčastněnými subjekty. Projekt je koncipován s dostatečnou podrobností a relevancí pro praxi, s cílem aktivně přispět k bezpečnému a podpůrnému prostředí pro rozvoj mladých lidí.

Klíčová slova: mladistvý v legislativním rámci, rizikové chování mladistvých, opatření ukládána mladistvým, školská sociální práce, prevence páchaní provinění

Annotation

The bachelor project focuses on creating a preventive educational project, including examples of possible activities aimed at preventing misconduct among high school students in the city of Přerov. The project aims to provide students with tools and skills to identify and address risky situations associated with potential misconduct. Drawing on theoretical knowledge and local expertise, a model project has been developed, serving as inspiration for further development of preventive activities in high schools. The work also emphasizes the importance of the role of school social workers and raising awareness about prevention among educators, parents, and other stakeholders. The project is designed with sufficient detail and relevance to practice, aiming to actively contribute to a safe and supportive environment for the development of young people.

Keywords: juvenile in legislative framework, risky behavior of juveniles, measures imposed on juveniles, school social work, prevention of misconduct